

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

MENTOR

Leto XIII.

1922/23

Štev. 1.-2.

VSEBINA:

	Stran
Dr. Ant. Medved: Ob 60letnici Slomšekove smrti	1
J. Okorn: Pogrebci. Povest	4
Fr. Omerza: Ajshilova Orestija; Maščevanje	8
Tine Debeljak: V deželi kraljeviča Marka	13
M. P.: Pričakovanje. Pesem	17
F. T.: Potreba lepočutne izobrazbe	18
† I. Jeretina: Otožnost. Pesem	20
Iv. Dolenc: Temelji Krekove veličine	21
Svatopluk Čech-Tine Debeljak: Pesmi sužnja	24
J. Okorn: Skice iz svetovne	25
Fr. Pengov: A. Nobel — dinamit in ustanova	26
Drobiz	30—36

Novi šolske knjige: Začetkom tekočega šolskega leta (najpozneje do konca meseca oktobra) izidejo sledeče učne knjige v zalogi Jugoslovanske knjižarne:

- Pajk-Kržišnik, Zemljepis za srednje šole. I. del.
- Sturm, Francoska vadnica. II. letnik.
- Stroj, Kratka zgodovina katoliške Cerkve.
- Bajuk, Pevska šola.
- Brinar, Zgodovina za meščanske šole. I. del: Stari in srednji vek.
- » » » » » II. del: Novi vek.

Med šolskim letom pa izideta še nadaljnji dve učni knjigi:

- Anton Melik, Domovinoznanstvo. Za IV. razred srednjih šol.
 - Pajk-Prijatelj, Zemljepis za srednje šole. II. del.
-

V zalogi so še vsi letniki, in sicer popolni II.—IV. po 5 Din, V. po 6 Din, VII.—IX. in XI. po 8 Din, XII. po 10 Din; nepopolni I. (manjka št. 3.) po 3 Din, VI. (manjka št. 1.) po 5 Din, X. (manjka št. 1.—8.) po 2 Din. Cene veljajo s poštnino vred, za inozemstvo brez poštnine.

»MENTOR« IZHAJA V ZAVODU SV. STANISLAVA V ŠT. VIDU NAD LJUBLJANO IN STANE ZA DIJAKE 10 DIN, ZA DRUGE NAROČNIKE V JUGOSLAVIJI 20 DIN, ZA ITALIJO 28 DIN, ZA AMERIKO 1 DOLAR NA LETO. — UREJUJE FR. OMERZA.

OB 60 LETNICI SLOMŠEKOVE SMRTI. DR. ANT. MEDVED.

Nedelja je, 24. september. Prijazna, tako idilično ležeča vas P o n i k v a blizu Celja je v zastavah. Pod orjaškim, starodavnim orehom sredi vasi je pripravljen govorniški oder. Ves je v zastavicah in bogato

opleten s pisanimi venci. Ljudje se zbirajo od vseh strani, od blizu in daleč, iz cele Slovenije. Drava in Sava sta poslali svoje zastopnike na Ponikvo. Predpoldne je v krasni župnijski cerkvi svečana slovesnost, popoldne pa veliko narodno zborovanje pod onim velikim orehom, ki ga ljudstvo sploh le 'Slomšekov oreh' imenuje. Pod njim je bil dvanajstletni deček Slomšek l. 1812. pod vodstvom svojega preblagega kateheta in učitelja Prašnikarja prvo skušnjo prestal. Menjavajo se govorizdeklamacijami. Nastopajo izobraženi govorniki in preprosti mladeniči in mladenke. Prvi govornik, dr. Karlovšek, odvetnik iz Celja, odkrije novo spominsko ploščo Slomšekovo, ki je pritrjena na oreh; drugi govorniki proslavljajo Slomšekove zasluge. Vmes se

godba in petje razlega po vasi in daleč doli po rodovitni ravnini.

Slomšekova slavnost je. Priredili so jo njegovi ožji rojaki, vrli Ponikovljani, srečni in ponosni, da je veliki

Slomšek sin njihove župnije, da je njihov slavni rojak preživel cvetna leta svoje mladosti na njihovih gričih in livadah. Obhajajo 60 letnico njegove smrti; kajti na ravno isti dan, 24. septembra 1862, je umrl slavni vladika v Mariboru. Kdor je opazoval na tej 60 letnici ljudstvo ter videl, kako so iz stoterih oči tekle solze med govori in deklamacijami, se je moral prepričati, kako neizmerno ljubi narod svojega Slomšeka. Slavimo tudi druge zaslužne može, povečujemo njihov spomin, a srce nam ostane hladno. Ne

tako pri Slomšku. Slomšekova proslava gane, pretrese. Noben pisatelj ni tako globoko prodril v narodna srca kakor Slomšek. Zato ga ljudstvo tako odkritosrčno ljubi in spoštuje. 60 let je že poletelo v večnost od njegove smrti, a neomejena ljubezen pre-

veva že tretji rod tistih, ki so plakali ob njegovem svežem grobu. In tako bo še dolga stoletja ostalo. Doslovno se bodo izpolnjevale besede, ki so izklesane na mramornatem spomeniku Slomšekovem v župnijski cerkvi na Ponikvi:

Slaven Jim vsikdar spomin
ostane na zemlji Slovenski.

Ako pregledamo Slomšekovo delovanje, vidimo, da je v trojnem oziru posebno zaslužno in pomenljivo. Če še pomislimo, v kako težkih, mnogokrat naravnost obupnih časih je Slomšek deloval, bomo morali tem više ceniti njegove neminljive zasluge. Slomšeka prav pozna samo tisti, ki z bistrim očesom premostriva tužni položaj našega naroda v oni dobi. Tisti bo potem rad in s polno zavestjo priznal, da v onem času ni bilo večjega moža med narodom, kakor je bil Slomšek. Kakor on sam ni nikdar v svoji skromnosti in ponižnosti časti in slave iskal, tako jo je v najobilnejši meri med vsemi svojimi sovrstniki zaslužil.

I. Slomšek, slovenski pisatelj.

Slovstveno Slomšekovo delovanje je bilo obširno. Poleg težavnih in silno napornih dolžnostih svojega stanu je Slomšek uporabil vsak trenutek prostega časa za pisateljska dela. Bil je mož neumornega dela. Pokoja in razvedrila ni poznal. Pravi vzor in jasen zgled je slovenski mladini. Da bi ga pač zvesto in vztrajno posnemala! Naj ga prošine duh Slomšekove delavnosti!

Bil je plodovit pesnik. Pesništva sicer ni smatral za svoj poklic. Pesnikoval je iz dvojnega namena: da bi s pesmijo poučeval in z lepimi, poštenimi pesmicami izpodrinil tisto petje, ki žali nežni in sramežljivi čut. On je pač z vsem srcem hrepenel po нравstveni izobrazbi našega ljudstva, prav po Gregorčičevem naročilu:

Da bomo narod poštenjakov,
da bomo narod vrlih mož!

Da je s svojimi pesmimi zadel pravo narodno čuvstvanje, kaže neizpodbitno

dejstvo, da so mnoge njegove pesmi postale popolnoma narodne. Največje priznanje za pesnika! Razen cerkvenih pesmi, izmed katerih je pa tudi mnogo Slomšekovih, ne poje narod nobenih pesmi tako rad in tako pogosto kakor njegove. Kdo ne pozna njegove tako nedolžne »Preljubo veselje, oj kje si doma«? Kdo še ni čul njegove »En hribček bom kupil, bom trte sadil«? Kdo še v trgatvi ni slišal peti »Preljubi sveti Urban, ti dragi naš mejaš«? V pesmih živi od roda do roda Slomšekov duh.

Prelepi so Slomšekovi življenjepisi. V njih je bilo njegovo pero nedosegljivo. S pripovedovanjem življenjskih podatkov kake osebe je zvezal čudno ganljive nauke. Kako lepo je opisal svojega nekdanjega prijatelja Matija Ahacelja v Celovcu, Leopolda Volkmerja, veselega pevca Slovenskih in Ljutomerskih gorici! V življenjepisih ima vsak stan svoje zastopnike. »Poleg preprostega kapelana je prevzvišeni knez in škof, slavni vojskovodja poleg delavnega kmeta, razumni in učenj zdravniki poleg milosrčne gosposinje.«

Kot cerkveni pisatelj je Slomšek izdal mnogobrojna dela. Kako so se ljudstvu prikupila, kažejo večkratne izdaje, v katerih so le-ta dela izšla. Kakor je Slomšek najbolj ljubil mladino, tako ji je naklonil svoje najlepše nabožne knjige. Pač najlepša med njimi je »Življenja srečen pot. Nauki, vzgledi in molitve za mladeniče.« Mladeničem je Slomšek posvečal največjo skrb. Dijaštvo mu je bilo posebno pri srcu, dobro vedoč, da iz dijaštva izidejo bodoči voditelji ljudstva. V naukih za mladeniče opiše trojno mladeničevo premoženje: zdravo telo, dobra glava, pošteno srcé. V slovo mu lepo reče: »Hodil boš čez hribe in doline, vozil se po kopnem in po morju, pa vselej srečno, ako ne zanemarjaš nauk, ki jih čitaš v teh bukvicah. Mladi popotnik, srečno hodi! Božji angelj naj te vodi! Živi pošteno in bogaboječe!

Bog ti milo daj povsod
srečno hojo, lahko pot!

Obširne knjige so »Hrana evangeljskih naukov«, »Apostolska hrana« in »Dejanje svetnikov božjih«. Sloveče delo je »Mne-mosynon slavicum«, cerkveni obrednik in zbirka zglednih cerkvenih govorov.

Največ priznanja je Slomšek med iz-obraženim svetom žel Rot odgojitelj-peda-gog. V njegovi dobi je bila narodna iz-obrazba še na jako nizki stopinji. Šol v manjših krajih sploh ni bilo. On je zasno-val n e d e l j s k e š o l e, v katerih je mla-deniče in deklice poučeval v najpotrebnej-ših šolskih predmetih, da so vsaj čitati in pisati znali. Potem je položil temelj za širšo narodno izobrazbo; vzbudil je veselje do čitanja in do samoizobrazbe. Izvrsten nadučitelj v Rajhenburgu, Jamšek, priznan odgojitelj med učiteljstvom, je z navduše-njem izjavil: »Drznem se trditi, da je Slom-šek ne le prvak slovenskih, ampak eden največjih pedagogov. Mož, kakršnih se pri velikih narodih v stoletju komaj eden pri-kaže, je bil Slomšek, to nam pričajo nje-gova nesmrtna, velika dela.« Učeni Mih Lendovšek pa pravi: »Neizmerne zasluge si je pridobil Slomšek za povzdigo, da, lahko rečemo, za prerojenje slovenskega šolstva, čigar stanje je bilo pred l. 1850. po nesrečnem nemčevanju poprejšnje dobe neizmerno žalostno. Naj se pozabljenju otme občudovanja vredna modrost in iz-kušnost Slomšekova v šolskih rečeh!« Kot vrhunec svojega šolskega delovanja je Slomšek izdal navodilo za poučevanje v nedeljskih šolah knjižico »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«. V le-tej izvirni, z veliko modrostjo in z globokim spoznavanjem otroške duše pisani knjigi daje navodila, kako se naj poučuje v nedeljskih šolah. Imenujejo to knjigo »krono Slomšekovega pisateljevanja«. Takoj, ko je izšla, je vzbudi-la občno pozornost. Prva izdaja v 4000

izvodih je bila razprodana v nekaterih me-secih, 40 izvodov so naročili celo v Moskvi Kardinal Schwarzenberg v Pragi jo je dal takoj prevesti v češki jezik. Poleg te učne knjige je Slomšek izdal še celo vrsto beril in čitank za ljudske šole, preustrojil je vse ljudskošolsko poučevanje na Slovenskem. V Pragi je iskreni prijatelj nas Slovencev, znani Jan Lego, dalje časa predaval o Slomšekcu v »Pedagoški jednoti«. Bilo je vselej navzočih mnogo čeških pedagogov, ki so odkritosrčno občudovali Slomšeko-vega duha.

A Slomšek tudi odraslih ni pozabil. Za nje je spisal mnogo poučnih in zabavnih knjig. Med njimi zavzemajo prvo mesto njegove nepozabljive »Drobtinice«, ali, kakor se je glasil popoln naslov: »Drobtinice za novo leto 1846. Učitelam ino učencam, starišam ino otrokam v podvučenje ino za kratek čas.« »Drobtinice« so ljudstvu silno ugajale, čitalo jih je z zanimanjem in slast-jo. V njih so našli najrazličnejšo snov: pridige, življenjepise, pesmi, pripovedke, go-spodarski pouk in krajevne opise, 17 let-nikov je bilo izdanih, večinoma je v njih pisal Slomšek. Ko je umrl, so zamrle tudi one, nje izdajati je umel samo on.

Slomšek je ustvaril še obširnejše slov-stveno podjetje. »Družba sv. Mohorja« se imenuje, l. 1850. je navdušil vrlega narod-njaka, probujenega Greg. Einspielerja, naj začne izdajati knjige v vsakoletnih zvez-kih ljudstvu v pouk in razvedrilo. In raz-vila se je dična družba, ki je dosegla kmalu 70 in celo 80 tisoč udov, ki so prejemale vsako leto za malenkostni denar 6 knjig. Tako je romalo vsako leto na stotisoče lepih in zanimivih knjig po vsej slovenski domovini. »Mohorjeva družba je neminljiv spomin, ki bo njegovo ime blagrovat od roda do roda med hvaležnimi Slovenci.«

(Konec.)

POGREBCI.

J. OKORN.

I.

Tisti hribi so kot posejani z gozdovi. Bukov delo družbo hrastu, hrast se prepira z gabrom za prostor. V nižjih legah pa so vse te pregnali veliki umetni smrekovi nasadi, ki so pregnali travo iz senožeti in habat in bezeg iz posekanic. Izhojene steze mečejo svoje mreže v nemo globino lesov. Hudournike poji sneg, ki se taja spomladi, in deževje, katero pritisne na jesen. Pozimi léže seženj snega na onemelo gričevje in spomladi ga zamene zvončki in šmarnice in potočnice. Poleti se skriva kosec v visoko travo in komaj se opazi njegov globoko upognjeni hrbet. Kadar pa zori vroče leto v jesen, se zajé megla v grape in grapčine, med meline in usadine. Takrat pravijo ljudje, da lisica kuha južino po grapah in usadih. V gozdu se zbude gobe. Pisane mušnice so podobne velikim rdečkastim cvetovom. Po hrastovju rastejo črni jurčki, po bukovju beli. V tihih sencah gledajo iz tal lisičke in rumenkaste medvedove tace, brezovke, ki jih mešajo med jurčke in ki pečejo v ustih, petelinčki, ki suhi porumene, in pasjeki, ki potemne za noževno ostrino. Do polnoči in še dalje v belo jutro krlhljajo otroci in odrastli jabolka, sladke in kisle, mednike in kosmače, hlebarje in zelence, puste kovače in jerašovce, ki naglo gnijejo. Krlhlje natrosijo po lesah in sušijo v pajštvah. Na drugih lesah se suše hruške, očnice in rumenke in rjavčice. Črne in puste postanejo roke, ki so robkale orehe, utrudijo se noge, ki lazijo po hribih za lesniki in drobnicami, iz katerih se kuha žganje. Z vilami čakajo jazbeca, kdaj pride v koruzo, in dehorju na svislih nastavljajo pasti, v katere se ujame polh in domači maček. V skobee lovijo drzneža lisjaka, limanice nastavljajo drozgu in zimnate zanjke plahi in zapoznili potnici sljuki. Delo podi ljudi iz hiš in blagoslovljena letina sili iz njiv v kleti in kašče. Debele buče se trgajo vrh bregov in bežijo daleč dolj v robidovje, repa in korenje

čakata v mokri prsti. V listnate koše se baše stelja in nosi v pilep, otroci izbirajo nakopan krompir in ga nalagajo v prostorne košarice, katerim pravijo poberački. Leto za letom mine v trdem delu. Ženske se starajo ob pletvi in žetvi, moški dobivajo sive lase od truda pri oranju in od bdenja pri zažganih kophah. Iz starih v mlade dedujejo pošteno vero očetov in materine vraže v zagovorih in o kajenju s treščnim lesom in z jezevo kožo, neške in leščerbe in laneno olje in slike na zrcalo in na steklo. Iz roda v rod potuje ljubezen do zemlje in spor vsled mejnikov, iz sivolascev prehajajo v kodrolasce ime na njiv in travnikov, majhnih studenčkov in lazov med gozdovi. Poslikana skrinja stoji pod slamnato streho in na končnicah hrumečih panjev beži krojaček pred polžem. Čudno sladek vonj veje iz ravničin in lazen, kot zvok daljne pesmi se čuje iz mrzlih studencev in iz zvonov na Gabrški gori in na Jarčjem brdu. Kdor je doma tam gori v teh hribih, med bukvami in leskami, pod slamnatimi strehami, tega spremljata ta vonj in ta pesem skozi sonce in vihar, v učilnice mestnih šol in v rudokope amerikanske...

Tam, kjer sedlo spaja dva hriba, ki sta na temenu odeta z lesovi, boke pa jima krijejo svetle senožeti, stoji preprosta kmetska hiša. Poslopje je široko, pa nizko, ob stenah so zložene skladovnice drv, nad katera segajo veje bližnjih sadnih dreves. V bližini gleda v dolino vezan kozelc s šestimi okni in za njim se skriva obširen hlev. To je domačija na Removšah. Ej, trden je Removšek in ni mu sile, dasi mu leze že sedmi križ na ramo. V kašči je pšenica, v kozelcu ajda, v hlevu dva jarma volov. Marsikak sosed bi menjal z njim.

Gospodar stoji pred hišo in prisluškuje. Veter nosi na njegova ušesa udarce sekir. Kot zlokobne večje padajo ti glasovi na starčevo uho. Brazde mu reže čelo, skrb guba lice. Nerad vidi, da umira gozd, ta

njegov gozd. Otrok je v njegovem zatišju bral maline in brusnice, fant je vriskal, ko je šel po stezi skozi gozd in se je pred njim odprla dolina, mož je čuval in hranil debela, zdaj pa umira leto v jesensko deževje, njegovi črni lasje so se umaknili sivim in gozd pada, zamolklo se valé hlodi.

Kmet ne ve, kam bi se obrnil. Doma nima dela, v dolini je vse na vodi. Šel bi steljo kositi, a potem mora mimo drvarjev. Kaj, če bi se jih izognil in mesto po stezi šel naravnost čez breg. Pa ne! To bi bilo sramotno in Removšku se ni treba bati ljudi. Stopil bi k delavcem in pogledal, koliko je že padlo, kje že hrešči žaga in udarja sekira. Težko pa bi mu bilo, ko bi videl goličavo in besede bi mu zastajale v grlu, če se sreča z Žganjarjem, ki hodi tam okoli, in bi ga vprašal, če proda še kaj več. Živina potrebuje stelje in če je ne nakosi zdaj, je ne bo mogel sušiti. Listje je pograbljeno, resje na tej strani je pokosil pred dvema letoma, praproti ni dosti, tudi ni nikogar, da bi nasekal smrečja. Vendar mimo drvarjev gre silno nerad.

Iz oselnika vzame oslo in dolgo brusi. Popravlja si klobuk, ki je podoben vehi, v staro pipo baše tobak in počasi prižiga. Ve, da ni stelje, a njemu se ne mudi. Gleda po vremenu, četudi je že tri tedne deževno.

Vežne duri zaškripljejo in na prag stopi žena. Tudi ona ima že čez šestdeset let. Na sebi ima debelo zimsko jopico, ki ji Poljanci pravijo riberjak. V obrazu ima trudnost, pozna se ji delo. Okrene se proti možu in začne: »No, ali ne misliš iti? Pa če boš ves dan tam, vzemi še klepiščni stol in kladivo.«

»Bi šel, bi, ali ti veš, da ne gledam rad tistih tam.«

»Moj Bog, prazna vendar ne more od hiše in to od takega grunta, kot je naš. Saj tudi jaz nisem prišla brez dote, da bale ne spomnim.«

»Vem, vem,« hiti miriti mož, »saj ji bom že dal toliko kot kje drugod, samo lesa pa res ne pustim rad iz rok.«

V ženski je vzrastla odločnost: »Rad ali nerad, s seboj ga ne boš jemal, kadar te poneso iz hiše.«

»Janezu ne smem pustiti oguljene zemlje. Dela in nekaj zasluži. Če ga kako nedeljo popoldan ni domov, no, fantinovci smo bili že v mojih letih poskočni.«

»Ni tisto,« je popravljala ženska. »Če bo varčen in če kaj priženi, bo že vozil. Dolgov mu ne boš pustil.«

Removšek je poskusil, če kosa dobro reže, in hitel: »Veš, težko je za drugimi plačevati dolgove. Pa, ker je Jože pošten in priden, bom že dal, kot smo udarili.« In okrene se ter začne: »Kdo pa je danes jabolka pobiral?«

»Eh, Matevže, pastirče; saj za drugo rabo ni, vsako stvar naredi komaj na pol. Naj ga pošljem kositi za živino, pusti okoli krčin seženj na široko in še je za njim strnišče, da bi ga do kolena gazil.«

»Če mene ni, pa ni nič. Jabolka so po kolovozih razvožena, po luži se mu jih še pobirati ni ljubilo. Pa star sem in povsod ne morem biti zraven.«

»Pa zdaj pojdi na košnjo, doma bom že sama uredila.«

»Grem pa gori čez hrib, da pogledam, če kdo orehe klati in krade.«

Removšek se prestopi in naredi par korakov. Še vedno ni odločen. Pogleda streho in spet začne: »Vse strehe so zanič. Pa letos je škoda otepov, ker bo še tako trda za slamo in bomo rezali ajdovico in prosene plašarje. Čez leto bo pa vendarle moral Kavkar tole prekriti.«

»Vse se je zdelalo, vse. Pa čemu bi popravljala midva, saj itak od tega ne bi nič imela. Nobenega očenaša bi zato ne zmolil zate in nobene cajne češenj ti ne bi navrgel. — Počakaj, zdi se mi, da za hlevom nekdo prihaja.«

Gospodinja se nasloni na orehov rožanec pri vratih in pogleda proti hlevnemu oglu. Sam vzame pipo iz ust in se odkašlja. Težki udarci kovanih škornjev plašijo vrabce, ki obirajo bezgove jagode na grmovju ob koritu. Oguljen zelen kastorec

zraste za grmom. Pod njim se pokaže krepek obraz pri tridesetih letih. Nekdo od delavcev je, ki drvarijo v Removškovem gozdu, Osojnikov Francelj, ki peha brune po drči proti dolini.

»Bog daj, oče Removšek!« bolj zavpije kot reče. Pa ni, da bi mu zameril, saj je drvar, in če je treba, nastavi roke pred usta in govori s tovarišem v nasprotnem griču.

»Kaj boš pa povedal dobrega?«

Osojnikov dvigne v desnici cepin, kateremu manjka dobra polovica toporišča. Tudi močan železen zob na koncu je ukrivljen. Nato začne:

»I, tale cepin me je prinesel k vam. Jaz tam spravljam po drči rekle, pa vaših ni mogoče nikamor prepehati. Se mi zatakne za grm, pa ga ne spraviš naprej. Prejle sem pošteno pritisnil neko debelo deblo, pa mi gre cepin na dvoje, pa ni bil slab. Danes ne morem po drugega, ker zamudim celo uro, tega bo pa tudi javorski kovač komaj čez teden popravil, če mu ga danes nese kak otrok. Pa sem rekel, če bi mi vi posodili enega.«

»Posojilo je zguba, vsak kaj polomi in potolče. Pa naj bo! Micka,« se obrne k ženi, »daj iz veže naš cepin! Samo, da ga kmalu nazaj prineseš.«

»Brez skrbi, oče Removšek,« zatrjuje, dasi ve, da Removšek vsaj en mesec ne bo videl zopet cepina. »Kam ste namenjeni?«

»V Križno ravan mislim iti nad steljo.«

»Potem pa pojdiva skupaj, saj morate itak mimo delavcev in boste vsaj videli, kako nam gre od rok.«

»Dobri delavci ste, to vem. Rajši stopim čez hrib, da vidim, če so tisti Nornovcevi pobalini spet oklestili moje orehe kot lani.«

»Gori ni danes nobenega. Saj bi ga jaz videl z vrh drče in potlej bi mu zasolil orehe, svojati nemarni,« zagotavlja Osojnikov.

»Tudi rovnico bi imel gori vzeti. Katra jo je pustila na njivi in zdaj že ves teden trohni.«

»V Križno ravan je ne boste nosili,« se hoče Francelj smeјati. »Pojdite nazaj čez hrib in jo takrat vrzite čez ramo.«

Removšek ne ve, kaj odvrniti, vzame klepiščni stol, pogleda, če je železna baba dosti pritrjena, in gre. Ženi še naroča: »Povej Katrici, naj gleda, da se hruške v pajštvi ne ožgo.«

Francelju teži ramo samo cepin, a kaj je to breme za drvarja! Zabavlja čez vreme in trdi, da ga Žganjar slabo plačuje. Kdo bo za tri krone na dan trgal čevlje po takih drčah in se mučil, da se boji, da se mu ne bi kite nategnile. Pove, da je bil zadnjo nedeljo v sejmu pri svojem stricu in da ta stric Removška pozdravlja.

Removšek je tih in misli zase. Lahko jim je, takim-le fantom, kot je Osojnikov. Zasluži dosti, zdrav je, zapravljiv ni. Tudi Removšku se je godilo podobno, ko je bil še mlad. Zdaj so pa skrbi. Katrica gre na Osojnikov grunt. Franceljev brat, Jože, tisti, ki je lansko leto odslužil vojake in je delaven kot mravlja, je vprašal zanjo. In se mu jo pri Removškovih obljubili. Rajši b' bil videl, da bi vprašal zanjo kdo drug, ki ima trdnejši grunt. Ne reče, da Jože ne dela iz jutra v večer in iz večera v polnoč, a križ je pri Osojnikovih. Stari ga je rad pil in si predlanskim zlomil tilnik, ko je šel od Rovtarja in ga je nekaj imel. Zapustil je cel kup dolgov. Pridni so Osojnikovi, pridni, a težko je potegniti voz, če je do pesti in še čez v blatu. Na zadolžen grunt dajati hčer je vagana stvar. Pa tudi on, Removšek, nima kdovekaj. Štirim je že dal dote in bale v predpustu in denar je pošel. Zdaj poje gozd, tisti gozd, ki ga je Removšek tako čuval, da ni dal iz njega debela razen dveh smrek ubogemu bajtarju, ki je pogorel. Zdaj gre gozd za Katričino doto. Ni drugod mogoče izpuliti denarja. Sadje je pod ceno, sena še za doma ne bo in tudi ga nočejo plačevati drago. Grunt je začel iti nazaj, stara Removškovina pada. Zdaj seka on sam, da dá doto. Sin bo sekal za procente pri pismu in za obleko in vino in godce, kadar bodo šli po ne-

vesto. Stara hiša je slaba, treba bo prezidavati in nemara celo novo zidati. In tako bodo sekali in sekali. Pa kaj, ko gozdu v hribih nima nobene cene. Na žive in mrtve se trudiš, da spraviš poleti po strmih drčah in pozimi na sanivcih les tako daleč, da lahko pride s konjem ponj. In potem skladaš hlode na tuje travnike in plačuješ sitnim dedcem odškodnino, da jih smeš imeti na njihovem svetu, če ne, ti pomečejo drva v robidovje in zvalijo hlode v grapo. Če nimaš svojega konja, plačuješ voznike, da gre polovico vrednosti njim. Dobro služijo s konji ti vozniki in v vsaki krčmi se med potom ustavljajo, saj se imajo ustavljati za hribovčev denar! In nazadnje ti kupci še trgajo pri sežnju in metru, židje! Če se proda les v hribih na mestu, ne dobiš zanj polovico toliko, kot če bi hlodi padli k cesti.

In gozd tudi ne bo vedno trpel. Ko ne bo več debla, debelega za lato v kozelc, bo zapela zemlja. Najprej se bo nanjo nakladal dolg in za obresti se bo najemalo novo posojilo. Mladi Removšek bo delal, pa ne bo nikamor mogel. Denarja ne bo za davek in za zavarovanje proti ognju, otroci bodo stali in še bolezen rada pride v hišo. Godrnjal bo mladi, ko bo njemu, staremu Removšku, oddajal kos kruha, češ: vse požreš, stari, za delo pa nisi. In potem bo začela iti zemlja, ta zemlja, o kateri ljudje ne pomnijo, da bi imela kdaj drugega gospodarja kot Removška. Šli bodo lazi in pašniki za ceno, kolikor bo kdo hotel dati, potem bo šel travnik in tista z grmičevjem in vresjem porasla zemlja, kjer zdaj na mahovnatih tleh raste smreka in kjer grabijo jeseni listje pod bukovimi sencami, in nazadnje bo šlo še nepokošeno seno in žetev na polju, pa še živino bodo upniki gonili iz hleva. Potem pa prodajo še hišo in Removškovi so dogospodarili. V grobu se bo obrnil on, če bo to videl. Ej, stari Removšek ve, kako so prišli na nič drugi gruntje. Začeli so sekati in potem so zlezli v dolgove. Dolg pa pravi: Začni me, delal se bom že sam!

Dokler ima gospodar gozd, gre vse, četudi je težava v hribih, ko je treba uro daleč nositi v mlin in nima noben pridelek prave cene. Ko pa začno sekati, potem začne zemlja bolehati in boleha toliko časa, da pride v last drugim, ki tresejo jabolka, kjer jih niso njihovi očetje sadili.

In letos, to jesen, so začeli sekati tudi na Removškovini...

Starec v teh misli utihne in se razžalosti. Zaman ga skuša njegov spremljevalec, ki Removška danes ne ume, razvedriti. Začne s smešnimi pripetljaji.

»Ali veste, oče, kaj se mi je oni dan primerilo, ko sem hotel pri Krivarju vedriti?«

»I, kaj bi vedel,« pravi iz sebe Removšek.

»No, dež je šel, kot bi se oblak utrgal. Mislil sem: počakam, da se najhujša ploha zlije in stopim potem naprej. Pa se prestopim v vežo in vidim, da Krivarica stoji pred ognjiščem, ima lonec v mestejah in drži razpet dežnik nad glavo. Streha je vsa preperela, pa se zdi staremu skopuhu škoda par otepov in rajši ima, da mu dežnica v curku lije pred peč. Šel sem precej naprej, ker sem se bal, da ne butim v smeh in ne razvezim čmerikavega babšeta. Kaj, ali ni to imenitno?«

»Je, je,« kima Removšek. Francelju se zdi čudno, da je Removšek tako tih. Pa ne, da bi bilo radi Jožetove ženitve prišlo kaj navzkriž in da zdaj še z njim ne more govoriti, Jožetovim bratom... Vendar ne poizveduje po tem. Če je kaj, bo že Jože vedel in zvedel, saj je njegova reč ta ženitev.

Doma pa je medtem Removškova mati poklicala hčer od pajštve in ji naglo dala denar in naročala, naj stopi v mesto po sveže meso, da bo jutri, v nedeljo, ko pride Jože, kaj na mizo dati.

»Pa naglo stopi,« ji je še naročala. — »Opoldne bom že jaz nesla južino očetuja v Križno ravan, da ne bo vedel, da sem te kam poslala.«

Katrica je odšla in mislila spotom na Jožeta in na Osojnikove njive in na očeta, ki je zadnji čas tako čuden.

Po dolinah in grapah so bučale narastle vode in nosile s seboj odplavljene butare,

po bregovih se je v sivih kosmih lovila megla, žolna je dolbla v stara debela in veter je metal porumenele in pordečele liste na tla in jih mešal z rjavimi in začrnelimi.

(Dalje.)

AJSHILOVA ORESTIJA: MAŠČEVANJE.*

FR. OMERZA.

O s e b e.

Klitajmestra.

Ajgistos.

Orestes, sin } Agamemnona in Klitajmestre.

Elektra, hči }

Pilades, Strofijev sin, prijatelj in spremljevalec Orestov.

Kilisa, stara strežnica Orestova.

Vratar

Služabnik } v kraljevi hiši.

Zbor: sužnje }

Spremlstvo, ljudstvo.

Kraj: mesto Argos. — Čas uprizoritve: 458 pr. Kr.

Kraljeva palača v Argu. V orkestri leži na strani ograjena gomila, Agamemnonov grob. Orestes, star kakih 18 let, v popotni obleki in z mečem ob boku, stoji ob grobu. Pri njem je Pilades, nekoliko starejši, enako oblečen, z dvema lahkima sulicama v roki.

Orestes.

Podzemski ti vladar očeta mojega,
pomagaj, Hermes,¹ mi, te prosim, reši me!
Zdaj prišel sem domov, izgnanec vračam se,
a ni ga, ki v pozdrav bi stisnil mi rokó,
ker mi sovražnik zvit očeta je ubil
in krone mi ne dá kraljeve dediču.
Kjer daljni je Parnas, pri dobrm Strófiju
je gostoljubni krov me ščitil v mladih dneh;
in ti, prijatelj moj, predragi Pilades,
z menoj na pot si šel, da v rodni kraj dospem
in delo izvršim, kot bog mi je velél.
Nikogar nimam več, kar oče trdno spi;
nebeški ti glasnik, vladar podzemskih senc,
pomagaj, prosim te, usmili se sirot!

5 Na grobu tu stojim in kličem, oče, te,
da moj proseči glas bi ganil ti srcé,
da sprejmeš milostno molitev sinovo
in milostno ta dar. Ta koder² svojih las
odrezal sem z glavé, ker Inahov je val,
vodá domačih kralj, mi zmočil spet nogó;

* Za zadnji dve tragediji sem vzel za podlago izdajo Henr. Weila, Leipzig 1907. Besedilo je zelo pokvarjeno, smisel sem vzel po Wilamowitzu ali Donnerju. Sinkopiranih jambov v zborih nisem več vedno prestavljal v popolne jambe. Rabil sem tudi: Kammer: Ein ästhetischer Kommentar zu Aischylos Oresteia, Paderborn 1909.

¹ Hermes vodi duše umrlih v Hades.

² Kdor je dorastel, je daroval Apolonu ali bogu domače reke las v zahvalo, da je srečno preživel otroška leta. Navada je bila tudi, da so darovali na grob onih umrlih, ki so jih ljubili, las. Inahos je reka pri Argu.

dolžan sem hvalo mu, da ded, življenja vir,
 mi dal je milost to, da raste, vzrastel sem
 celó na tujih tleh. A drugi koder ta
 odrezal sem za té, Orestov žalni dar,
 na tvoj prerani grob ga, oče, položim.
 Ko tvoje so telo v gomilo deli to,
 pozdravil nisem te, ne dvignil rok v slovo,
 ker daleč bil sem proč. Ubog je tudi ta
 izgnančev danes dar; če bom pa prěstol tvoj
 zasedel jaz kedaj, bogate ti dari
 na tvoj bom nosil grob, da boš v kraljestvu senc
 užival táko čast, kot videl ni je svet.

Z naprotne strani prihaja zbor v črnih oblekah in žalnih tančicah. Zadnja med njimi stopa Elektra, starejša kot Orestes, s kratko porezanimi lasmi, v žalni obleki. Nič se ji ne pozna, da je po stanu višja kot sužnje zbora. Nekatere neso vrče z darovi, druge se tolčejo v znak žalosti po prsih.

- 10 A kaj je to? Kaj vidim? Truma žensk mar gre
 zavutih v črn plašč? Kaj naj pomeni to?
 Kakó razlagam naj, kaj mislim naj o tem?
 Zadela mórda hišo nova je bolešt?
 Al mojemu očetu ženske te dari
- 15 prinašajo na grob, da mrtve pomiré?
 To prava slutnja bo; saj sestro, kot se zdí,
 Elektro vidim vmes, ki strašna se ji bol
 z upadlih bere lic. Daj milost to mi, Zevs,
 da kaznim kruto smrt, zaveznik bodi moj!
- 20 Stopiva s poti, Pilades, da jasno zvem,
 kaj vendar naj pomeni ženski ta sprevod.

Orestes in Pilades se skrijeta.

Zbor.

- Poslal kraljévi dom na grob
 je pitni dar in glasni spremlja me udar.
 Obraz razrut je kot škrlat,
- 25 ko svežih brazd nebroj začrtal mu je noht
 in dan za dnem srcé se hrani s tarnanjem.
 Raztrgala je divja bol
 mi niti tkanih vezenin;
- 30 cunje visijo krog prsi, ker grozna nesreča
 kras uničila je nov.
- Ob polnoči je oster klic
 nenadno zazvenel in s strahom dom navdal.
 So li preroške sanje to?
- 35 Li diha témni srd iz spanja sladkega?
 Lasje ježijo se. Do ženskih sob dospé.
 In razlagalci tehle sanj —
 za pričo bog je, da je res —
- 40 pravijo, da so razjarjeni mrtvi pod zémlo,
 išče srd morilcev sled.
- In v znak ljubezni brez ljubezni tale dar
 pošilja — mati zemlja! — da odvrne zlo,
 žena brezbožna zdaj.
 S strahom morem izreči to.

- Je možna kaka sprava, če je tekla kri?
 Gorje, nesrečni, bedni krov!
 50 Gorej, izpodkopani dom!
 Ni solnca več in hišo to
 tema krije, sovrag ljudem,
 kar gospod je umrl.
- 55 Pokorno prej uhó je bilo in srcé,
 uporno godrnjalo ljudstvo ni nikdár;
 mórda boji se kdo,
 ni pa zdaj spoštovanja več.
- 60 Da srečni smo, to naš je bog in več kot bog.
 A kazen gleda, urno gre,
 pri belem dnevu zgrabi te;
 a kogar v mraku dohiti,
 tèga čaka počasno zlo;
- 65 drugi zgínejo v noči.

Če mati zemlja pila je prelito kri,
 strdí se v maščevanje, zbrisal je ne boš.
 Pregrešna kazen pride; krivca odloži,
 da bujen cvet požene kal bolezní zle.

- 70 Če prag nevestin kdo prestopil je kedaj,
 zdravila zanj več ni, čeprav vodó vseh rek
 napelješ v stružo eno, ker zaman rokó
 morilčevo bi prale, madež proč ne gre.
- 75 Oh, reva jaz, kák tlači dvojna sila me,
 ki jo nad mé poslal je bog!
 Očetov dom pustila sem
 ter jarem nosim suženjski.
 Naj bo li prav al ne,
 kar mi ukaže kdo,
 moram hvaliti vse.
 Sili ukлонim se
- 80 in srd grenák, sovraštvo v srcu zamorim.
 Pod plaščem jokam za teboj,
 kar ti prestal si, moj gospod!
 Skrivaj pretresa bol srce.

Elektra.

- Ve děkle, ki na skrbi hišni vam je red
 85 in vdano v tem sprevodu spremljale ste me,
 povejte, prosim vas, kaj mislite o tem:
 ko žalne te darove zlila bom na grob,
 kák prosim naj očeta, kák naj rečem prav?
 Da drage žene dar soprogu dragemu
- 90 prinašam, rečem naj, od svoje matere?
 Poguma tega nimam, kaj naj dem, ne vem,
 ko zlila tale dar na grob očetov bom.
 Al molim naj takó, kot sploh je običaj,
 da kras poslani ta z enakim plača naj,
 95 hudobnih dar z enakim, torej zob za zob?
 Al naj molčé ta dar, ko zemlja pije ga,
 razlijem brez časti, kot oče je umrl,
 obrnem proč oči ter vržem vrč nazaj,
 kot če nesnažo kdo je vrgel proč, ter grem?

- 100 Svetujte, prosim vas, predrage mi žene;
saj vam sovražen dom je ta, kar druží nas.
Nikar ne skrivajte, kot strah bi vas bilò;
usodi ne uide, naj živi kdo prost,
al tuja roka bič naj trd nad njim vihti.
- 105 Povej tedaj, če veš kaj boljšega kot to!

Voditeljica zbora.

Ker kot oltar mi svet očetov ta je grob,
povem ti, kar želiš, kar pravi mi srcé.

Elektra.

Povej tedaj, kot grob očetov mi častiš.

Voditeljica zbora.

Za njemu zveste moli, ko boš izlila dar.

»Tu zob za zob, pravo gre za pravo v boj.«
»Bogovi vi, sodba naj pravična bo!« (Mašč. 461—462.)

Elektra.

- 110 A kdo je vendar to, ki tak ga zovem naj?

Voditeljica zbora.

Najprvo ti in vsak, ki Ajgista črti.

Elektra.

Za sebe in za té naj torej prosim s tem?

Voditeljica zbora.

To sama dobro veš, pomisli malo vsaj!

Elektra.

Kogá še torej zvezi ti lahkó dodam?

Voditeljica zbora.

115 Oresta spomni se, čeprav ga ni domá!

Elektra.

Izvrstna misel to, pripómnila si prav.

Voditeljica zbora.

Nad krivce same pa, ko misliš na umor —

Elektra.

Kaj rečem naj, povej! Pouči me, ne vem.

Voditeljica zbora.

naj pride, prosi, bog al človek kák nekoč —

Elektra.

120 Da kri bo maščeval al sodil, rečem naj?

Voditeljica zbora.

da plača s smrtjo smrt, odkrito to povej.

Elektra.

Se sme prositi to, ne bo razžaljen bog?

Voditeljica zbora.

Sovražniku ne smel bi dati zla za zlo?

Elektra.

Največji vseh klicarjev Hada in zemljé,
 125 podzemski Hermes ti, pomagaj mi in daj,
 da slišijo bogovi prošnje moje glas,
 ki stražijo očetno kri v kraljestvu senc,
 da čuje zemlja me, ki hrani vse, redi
 in v sé sprejema spet, da zraste nova kall!
 Ta pitni torej dar tu zlijem, zdaj na grob
 130 in kličem, oče, ti: Usmili se menè
 in drugega Oresta, da domov dospel
 Zdaj tavava okrog in kot prodana sva
 od matere, ki vzela drugega moža
 Ajgista je, ki smrti tvoje je sokriv.
 135 Jaz sužnja sem domá, Orestes pa izgnan
 brez dedščine živi, a ti se báhajo,
 zapravljajo ošabno žulje tvojih rok.
 O stóri, da Orestes pride spet domov,
 lepó te prosim, oče, oh, usliši me!
 140 In jaz naj bom drugačna, kot je mati, daj,
 naj čisto bo srcé, poštene mi roké.
 Za sebe prosim to, a za sovražnike
 naj pride, oče, kdo, da maščeval te bo
 in vrne, kot je prav, morilcem smrt za smrt.
 145 Prokletstvo téžko to sovražnikom želim,
 ki sredi dobrih prošenj sem upletla ga.
 Na nas pa blagoslova pošlji iz temè
 s pravico zmagonosno, bogom in zemljó.

To prosim te tedaj, ko zlivam dar na grob.
 150 A z žalnim glasom ve mu pojte zdaj napev,
 na grobu naj v pozdrav mu pesem se glasi!

Zbor.

Naj sólze vró, ječi srcé!
 Moj gospod, kje si ti?
 Grob me tolaži tvoj,
 váruje vsega zla.
 Dar tí prinašamo,
 155 naj blagoslov rodi!
 Sliši moj prošnji glas,
 sliši me, o gospod,
 v kraju temotnih senc!
 Gorje, oh, gorje!
 O ko bi prišel s kopjem kák junak
 hišo to rešit zla!
 160 In v roki skitski lok zavít
 s púščico naj vihti,
 vzame naj oster meč
 ter ga zabode naj
 v prsi sovražniku!

(Dalje.)

V DEŽELI KRALJEVIČA MARKA.

DEBELJAK TINE

(Spomini z abit. izleta v Srbijo.)

Nisem še pisal potopisov in jih tudi še ne mislim, potopisov namreč, kot jih pišejo navadno: do ure natanko, kdaj se odpelje, kakšen je bil sprejem z vsem hrúščem in ceremonijelom, kako visoke so te in te gore, poleg tega pa še vse polno zgodovinskih anekdot in letnic, ki jih potopisec nabere po znanstvenih knjigah. Ali vse zanimiveje je popisavati doživljanje mladega človeka, ki se pelje prvikrat iz ožje domovine, ki morda ni videl drugega kot Slovenijo, in še to površno. Kako vplivajo drugi kraji na čuvstvovanje mlade duše, kako opazuje ljudi v njihovi vsakdanjosti in iz tega sklepa na bistvo naroda, med katerega potuje, in kako sodbo, dasi nezrelo, morda samo za hip utemeljeno, si ustvarja — to je zame potopis: doživljanje, notranje doživljanje človeka na kaki poti.

4. julija 1922. Ljubljana — Belgrad.

Pot do Brežic kot vsaka druga, po kateri se je človek vozil že nekajkrat in mu

ni za kraje; komaj da iz radovednosti pogleda skozi okno. Tedaj smo tudi zavozili v mrak in v Zagrebu je bila že noč, da smo komaj razločevali pokrajino ob mestu, ki sliči obrežju Save ob Šmarni gori; pašniki, grmičevje, ki je vrbovje in jelševje, in Sava, razdeljena in razkosana med srebrnimi prodi. Do Siska kot do Zagreba. V Jasenovcu smo naleteli na bosanske motive, ki so prevladovali do Broda, kjer sem prvikrat videl minaret in Turkinjo z zakritim licem, ki sem si jo nekoč predstavljaj v pesmi. V jutru smo se vozili preko Vinkovcev in v najhujši vročini po Sremu. Ah, ta slavonska polja in pašniki! Nepregledna, da jih ne premeriš z očmi, plodovita in žitorodna, da bi jih blagoslavljal, a neznosna na vlaku v tej vročini in žeji. Stal sem na ploščadi voza in sem čuvstvoval: nepregledne so ravni, brez brd in gozdov: sami pašniki in močvirja in drevesa samotna, črede gosi in ovac in konj in hrvaških prašičev, žvižg bičev dirjajo-

čih pastirjev in piščali otrok stepe; in nad vsem tem nebo in krog vsega nebo, modro in brez oblakov, in v daljavi, na brezkrajnem obzorju, ne enega holma, ne male vzpetosti, pokrajina, kakor vzeta iz vse-mirske neskončnosti — a sredi tega človek, ki hiti z brzino vlaka v neznanu dalj, v nedogled. Zavriskal bi, pa ne vem, ali od brezmejne prostosti ali od bolesti, ki se je od nekod ovila srca in stesnila v vzdih: Glej, človek, kako hitiš v brezkončnost brez cilja! O, ali ne čutiš v tej vesoljnosti Vsevesoljnega? Ali ne čutiš vse bliže prav pred oči primaknjene večnosti, v katero se boš potopil ti sam prost vsega ... vsega — sam vesoljen? —

In z brzino vlaka je hitel človek po stepi, bolan od misli in vročine.

Ob meni — v kupeju — pa so debatirali, se razgrevali in stopnjevali vročino do neznosnosti.

»Recimo, da so se politično ujedinili trije narodi, različni po jeziku —«

»Trije narodi praviš, kolega? Tri plemena istega naroda, ali bolje: isti narod treh narečij. In če so se ta plemena politično ujedinila, ali ne bi kazalo, da se ujedinijo i njihova narečja, kar se bo gotovo zgodilo po letih in je edino pametno, dasi danes tega ne spoznavajo?«

— Ilesič, Ilesič... sem si mislil.

— Rakovec, je prikimal sosed.

»Dobro. Naj že bosta Ilesič ali Rakovec, ta dva sta prišla vsaj do tega, da je bolje, če imamo vsi skupaj eno veliko književnost kakor vsak izmed teh treh eno malo —«

»Ali tista, ki bi jo imeli, bi bila naša, popolnoma naša. Ali veš, prijatelj, kaj se to pravi; naša? Sicer pa ni nikjer rečeno, da bi si ne mogel ta ujedineni narod treh narodov ali plemen, če hočeš, ustvariti tri velike književnosti, in to je več kot ena. Pa četudi tega ne bi zmogli, ne vem, zakaj bi tako rad žrtvoval slovenstvo, to je Prešerna in Župančiča in vse naše slovstvo, ko si ravno prej hvalil nacionalno zavest Srbov?«

»Saj ne pravim, da se je treba takoj spo-jiti, ampak polagoma, kar bo že itak prišlo, dasi smo se tako globoko ločili. In tega je kriv Trubar.«

— Trubar? Zakaj ne reče Prešeren?

»Tudi Prešeren, če hočeš; takrat je bil še čas in ga je Vraz razumel. Zakaj Trubar? Zato, ker takrat, ko je snoval slovensko književnost, to se pravi, ko je pisal prvo knjigo, ni imel toliko razsodnosti in predvidevnosti —«

— da bi pisal srbski, pardon: jugoslovenski —«

»Ko bi pač lahko in bi bili danes ujedineni vsi politično in mimogrede bi se tudi jezikovno osvojili. Tako pa je treba ta Trubarjev greh popravljati.«

— O zaostala Ljubljana, in ti si postavila Trubarju celo spomenik! Saj pravim, pravim... sem kimal in bi morda kljub vsej važnosti problema kljub temu zaspal, da niso zopet začeli:

»Dobro, pa pojdimo nazaj. Trije narodi so Srbi, Hrvati in Slovenci, praviš? Zakaj bi ne bili tri plemena? Kolega, definiraj mi pleme, definiraj narod!«

— Ah, narod... pleme... pleme... narod... Trubar... Ilesič... Ne bodimo smešni, prijatelji — in sem vstal in šel iz kupeja ter se pomešal med srbske potnike.

V Rumi smo bili. In mi je pravil srbski seljak iz okolice Šabca:

»Tam so naša brda in tam se je bila vojska: med Čer planino, preko Mitrovice prav do sem, do Rume. V balkanski vojski sem bil, v bolgarski, a v svetovni so me ujeli Švabi. Vidiš tam pri Mitrovici? Tam so grobovi Švabov, ki so potonili v Savi. Pa tudi naših je veliko. Timoška divizija.«

Tako seljak, kakršni so vsi: o vojski, o bedi in ujedinenju govore.

A slavonski jud je politikoval:

»Avtonomijo hočete Slovenci? Ne vem, če bo šlo. Po mojem ne. Ljudje niso zreli. Slovenci pač, ali Hrvati bi se tako odtegnili in dati bi morali avtonomijo tudi južni Srbiji, za kar pa ni zrela. Zakaj naš spor s Hrvati, pravite? Ne vem, ali Hrvati nas

črte že od nekdanj, in med vojsko se nisem bal naših Nemcev, ne Madjarov: domači Hrvati so nas denuncirali.«

V Indiji smo se ločili: jud je šel v Novi Sad, a mi v Belgrad, ki me je iz Zemuna naravnost prevzel: na vzpetosti mesto, dolgo in razmetano, saborna cerkev in dvor z rdečimi okni v večerni zarji. Kalimegdan in belgrajska trdnjava — pada strmo v Savo — Donavo, ki sta polni čolnov in parnikov. Nad vsem pa žvižg siren in solnčni zaton.

In zavozili smo v pričakovanju in drhtenju čez zemunski most v Belgrad, kjer so nas svečano sprejeli po šestindvajseturni vožnji.

5. julija. Belgrad.

O Belgrad, mesto dveh svetov in dveh dob, mesto kontrastov! Mesto Zapada in Iztoka — Paris in Carigrad; pravoslavje, katoličanstvo, muslimanstvo in ulice, polne židov; hôtel Moskva poleg restavracije Albanije — stavbe najmodernejšega stila poleg pritličnih hiš; največja aristokracija poleg muslimanskih počestnežev. Kneza Milana ulico lahko postaviš na zapad — deset korakov vstran in si na Balkanu, v turškem delu; banke, hoteli, kafane in restavracije — ter neokusno sejmišče za univerzo; saborna cerkev in turška džamija ob občestnem jarku; univerza in prva velika šola, razdrta, s slamo krita hiša, kjer je učil Dositej Obradović; ceste, zastrte z opeko in kamenjem starih, razprtih hiš — in zopet nešteto novih, iz tal se dvigajočih stavb. Vidi se: hiter je razvoj iz Iztoka v Zapad, staro mesto gine in če pridem po letih v Belgrad, sem prepričan, da ga bom komaj spoznal.

Na večer oživi to mesto uradnikov in trgovcev, drugi Petrograd, in živi do polnoči in še dalje v noč. Hodim po tlaku mimo špalirjev miz in opazujem. Pariz se mi pokaže na ženskah: najmodernejša moda, ki prehaja iz razgaljenosti v modo dolgih kril, a če jih pogledaš v obraz: nakitena lica in ustnice, oči in obrvi, namokani lasje

in podvomil sem celo nad pristnostjo lepih, belih zob.

Tak je večer v Belgradu: poln življenja, lepote žarečih žarnic, ciganske muzike in drhtečega petja malih, bosonogih cigankov, ki se plazijo ob mizah in pojo zategnjeno — proseče — otožno...

6. julija, četrtek.

Posedli smo poslaniške klopi v parlamentu in predsednik narodne skupščine nas je pozdravil in neki poslanec nam razložil sestav skupščine in stavbe. V sredi zasilne, neakustične dvorane je vzvišen prostor, preodet s srbskimi preprogami, nad katerim visi pod baldahinom naravna slika pokojnega kneza Petra Osvoboditelja. Na vsaki strani te slike, na čilimih, visita še dve manjši, ki predstavljata dogodke iz srbske prošlosti: kralj Peter gre v snegu iz svojega šotora in bdi pri šotoru vojakov, ki spijo; druga slika pa kaže bedo vojakov ob prehodu čez albanske gore. Nasproti tem slikam, nad vhodom v zbornico pa visi doprsna slika kralja Aleksandra, kakor ga je slikal Krizman. Z galerij in diplomatske lože vise srbski čilimi, kar dá dvorani prijetno narodni, specielno srbski okvir. Morda simbol?

Odšli smo. Jaz pa sem se povrnil k seji in bil prisoten pri Trumbićevem govoru ter si ogledal parlamentarno življenje od blizu in sem videl, da je še preprostejše in svobodnejše, kakor se nam zdi iz časopisov.

Novi in stari dvor. Veliki, beli stavbi z belo zastrtimi zastori, ki se med seboj dopolnjujeta in tvorita eno arhitektonsko celoto, dasi ni simetrije z ozirom na kupole. Tik ob ulici kralja Milana stoji in se krije s tlakom s tlaki drugih hiš; nima torej tistega značilnega vhoda na širokem prostoru, kakor ga ima Sch.nbrunn in ki se mi je zdel tipičen za dvore. Med seboj pa veže stari in novi dvor park, ki je z lesenim tlakom tlakovan.

Pri stranskih vratih smo vstopili v novi dvor in smo šli po vseh sobah dveh nadstropij; po pisarnah in družinskih sobah,

po spalnicah in kopalnicah in garderobah, po obednici in salonih. Lepe so sobe, elegantne, preproste in ne razkošne, v vseh mogočih stilih: bosanski salon s srbskimi čilimi in starim pohištvo; angleški salon z nekako tiho eleganco; japonski salon z živo rumeno barvo zastorov in pohištva, vsega porisanega z živimi, nemirnimi črtami japonskega okusa, ki pa je name vplivalo nekako mučno, v odločnem nasprotju z hladnostjo angleške umirjenosti. In spalnice s temnimi zastori, s celotno preprogo preprežene, s širokimi posteljami s svilenimi odejami in čipkastimi rjuhami, z zrcali in poleg vsake spalnice kopalnica z belo, lončeno posodo, zrcali in tehtnico, na kateri sem se celo mimogrede stal. Pisarne z velikimi kvadratnimi mizami in usnjatimi naslonjači pa so bile edine okrašene s slikami.

Take so sobe v novem dvoru, v katerem še nihče ne stanuje in v katerem še vse diši po barvah in novem pohištvo. Ni razkošen novi dvor, v katerem sem videl le eno zlato vazo, ki je skoro gotovo poročno darilo, kakor večina luksurioznih okraskov, razen jelenovega rogovja, ki ga je ustrelil kralj v slovenskih gorah.

Vse lepši, oziroma razkošnejši pa je stari dvor: podobne sobe, a lepše opremljene. In dvorne dame so nam komentirale: tu je spala kraljica s svojo majko za časa poroke, tu kralj Ferdinand, tu rumunska princesinja, tu yorški princ, tu je spalnica kneginje Jelene itd. (a kralj Aleksander je spal do svoje poroke v zasebni, pritlični hiši onostran ceste in se bo šele sedaj preselil v novi dvor). In prišli smo v dvorano starega dvora, ki je novi nima: prostrana dvorana z galerijo, povsem prazna, le ob stenah so divani, male mizice in žametni stoli. Bili smo v mali dvorani ali obednici, kjer je po vojski zboroval parlament in kjer je obenem imel demokratski klub svoje prostore. In šli smo dalje skozi knjižnico z velikimi omarami, a brez knjig, in smo tako brzo pregledali dvor, kar so nam ga dovolili.

Se kraljevo konjušnjico smo pregledali, kjer ima kralj 36 lepih iskrih belcev.

In šli smo iz dvora tihi in molčeči, kajti vsak je imel svoje misli in je morda še na tihem sam pri sebi občudoval lepoto kraljevih soban in udobnost njihovega življenja, ali pa je morda mislil na tiste, ki so drveli mimo njega po ulicah v mrzličnem diru za vsakdanji kruh.

»Sladoled!« je zaklical zategnjeno musliman in me zbudil iz nezavednosti ter sem spoznal, da sem pod žgočim solncem in na prašni cesti, in ne v hladnih, zastrtih prostorih dvora.

Morda sem se najbolj veselil V. jugoslovanske umetniške izložbe; ali kaj, ko mi je bilo določenih samo par ur. V II. belgrajski gimnaziji je razstavilo deset jugoslovenskih umetniških skupin svoje umotvore, med njimi 41 slovenskih umetnikov. Razen slovenskih Mladih, srbskih Slobodnih in deloma hrvatskega Proljetnega salona, v katerem je razstavil tudi Slovenec Tratnik, se giblje vsa razstava v znamenju realizma (velika množina portretov) in impresionizma, posebno veliko pokrajinskih slik iz Jugoslavije in Francije. Ni me zanimala ne zagrebška in ne belgrajska Lada, ne bosanski umetniki — pač pa poleg drugih zelo jugoslovanski grafičari, predvsem še Slovenci; kajti zadnjo grafično razstavo pri Jakopiču sem zamudil. Vesel sem bil slovenskih grafikov v Belgradu, kjer so razstavili Šantel, Tone Kralj, Veno Pilon, Petelin, ki me je naravnost osupnil, Žagar, Čare, Poljanec, Škodlar i dr. Pri Srbih sem opazil celo kubizem, stil, kakor sem ga videl v Bahrovem ekspresionizmu pri Francu Marcu (Tiger). In sicer je večina kubistov pri srbskih Slobodnih in reči moram, da sem imel pri Šumanovičevi kompoziciji velik užitek kakor tudi pri Nastasijeviću in Bijeliću. Enako sem se ogrel za umetnost slobodneža Jankovića: s svojo primitivno ornamentiko, ki je uporabna za vezenine, doseže tiho, rahlo občutje Noči nad jezerom. Tudi pri Rosandiću (Ecce homo, Mati i djete), pri Marku

Rašici in Brežaninovih lesorezih (Guslar, Črnogorec) sem se ustavil v uživanju, dočim me je toliko občudovano delo Frangeša Mihanovića »U miri« pustilo hladnega, kakor tudi Vankova izdelava krasne ideje »Naših majk«. Da bi govoril o Kraljih, ki sta mi ljuba in najbližja, se mi ne zdi potrebno. Omenjam le, da je Franc razstavil 19 del, večina iz svoje razvojne dobe (Jok, Melanholija, Materin egoizem, Umetnik, Kralj Matjaž); Tone pa 31 stvari, večina oljnatih slik (Sv. Pavel, V potu svojega obraza) in radirank (Deveta dežela, Življenje).

Zanimivo je, kako Srbi sprejemajo Slovence. Z dvema akademičarkama sem pregledal razstavo, ki sta mi komentirali srbske umotvore, a jaz njima slovenske. Brata Kralja, Mlade, kakor tudi srbske Slobodne sploh, odklanjajo, dočim sta vzljubili impresionistične miniature mariborskega kluba »Grohar«. Tratnika sta začetkoma odklanjali (Blazna, Mati in dete), a po razlagi sta se vživeli v njegovo umetnost. Poleg impresionistov Sternena (Magdalena), Vesela in deloma Vavpotiča, jim je posebno ugajal še Gojmir Kos, ki je razstavil izven skupin, in — Maksim Gaspari s svojimi narodnimi motivi.

Iz teh pogovorov in iz slik sem spoznal, da je srbska umetnost še povečini v impresionizmu, kakor jugoslovanska sploh (Meštrovića nisem srečal na razstavi!) dasi so med modernimi Slobodni najekstremnejši (kubisti), in da ljubi publikum še vedno tiste meni in umetnosti tako tuje

vojne motive (kralj Peter skozi Albanijo, Aleksandar na konju, Srbski vojaki, Vojaki med odmorom itd.).

Pregledali smo ta dan še džamijo, videli prvo srbsko veliko šolo — licej Dositeja Obradovića, nato pa so nas sprejeli v belgrajski trdnjavi vojaki z vajami s puškami.

7. julija, petek.

Belgrajski muzej. Znamenit je po svoji etnografski zbirki in je bil odlikovan — kot sem bral na raznojezičnih diplomah v avli — na etnografskih razstavah v Petrogradu, Londonu, Milanu in Parizu. Škoda, da so ga za okupacije raznesli Nemci.

Pripravljen nam je bil banket v Topčideru. A mi smo šli v Kijevo, kjer smo zamudili vlak, Topčider in seveda tudi — banket.

8. julija, sobota.

Botanični vrt in pivovarna. Jaz pa sem ta čas kupoval knjige po belgrajskih knjigarnah.

»Kje imate moderne, prosim?«

In so mi nosili Dučića in Vojislavo Ilića Mlajšega v vseh mogočih izdajah in še nekaj zbirk sonetov ne vem katerega pesnika. A jaz sem hotel vse nekaj novega, dosedaj še neznanega, neizraznega.

In končno sem izsledil moderno prozo, ki se osredotočuje okrog zbirke Albatros in se javlja v pisateljih Črnjanskem, Džunžiću (!) in Rastku Petroviću, katerega kip je razstavil v izložbi Palavičevin Pera.

Zvečer pa smo stopili na ladjo »Kardjerdje« in se odpeljali proti Negotinu.

(Dalje.)

PRIČAKOVANJE.

M. P.

Skozi teme sem hodil neskončne,
žarele so upa le zvezde polnočne
v noč...

Ko kri se je zarja razlila,
duša pa žejno svetlobo je pila
ob zori.

Zdaj Solnce večno pričakujem,
da mu žgavni dar žrtvujem,
ko se zdani!

POTREBA LEPOČUTNE IZOBRAZBE.

F. T.

Da grem takoj in medias res, jaz smatram za veliko pomanjkljivost tako naše srednješolske kakor naše izvenšolske izobrazbe po društvi, dijaških tečajih in časopisih vse vrste, da za drugimi rečmi primeroma zelo zapostavlja estetsko izobrazbo. Poklicani vzgojevalci mladine morajo v tem oziru iti z vsemi silami na pomoč prizadevanju onih naših kulturnih delavcev, kateri se s prireditvijo zgodovinskih umetniških razstav, kot »Narodne Galerije« in podobnih, prizadevajo, da poglobe v ljudstvu lepočutje; mora se pa obračati naša pozornost tudi na to, da v tem oziru šola stori svoje. Kar pa zadeva prosvetljevalno delo med dijaškim, oziroma akademiškim naraščanjem izven šole, se po mojem mnenju pozablja, da se politična in socialna vzgoja ter priprava za javno življenje vobče ne more smatrati kot popolna, ako ni združena tudi z negovanjem smisla za lepoto: v naravi, v knjigi, podobi in glasbi. V tem oziru naj povem nekaj misli.

1. Vse naše prosvetno delo je postavljeno na verski temelj. Vera pa ne obstoji samo v načelih, ki naj jih razum zgolj priznava, ampak se obrača na voljo tudi potom srca in čustev, da se naše življenje upodobi po božjem. Globoko razvito čustvo popolne odvisnosti od Boga, otroške vdanosti v njegovo voljo, veselega pričakovanja popolnega razodetja njegove dobrote in lepote ter veličja v onem svetu, zapostavljanje tvarnih dobrin za netvarnimi, hrepenenje po izpopolnitvi in požlahtnjenju, večni nemir po Bogu in iskanje tega, kar nas more edino docela utešiti; vse to so stvari, ki so bistvenega pomena za religijo¹ in se morajo vsidrati globoko v dno našega srca; tega pa hladna logika sama ne premore. Zato je treba razviti tudi čustveno stran našega bitja in nobena stvar tega ne doseže tako kakor dobra lepočutna izobrazba, ki oplemeniti duše, se prenese tudi na našo zunanost,

naš način govorjenja in kretanja, nas povzdigne nad vsakdanjost. Tako vidimo, da je doba iskrenega in vse naše zasebno in javno bitje prešinjajočega verskega čutenja in življenja v zgodovini obenem tesno spojena z umetniško kulturo človeštva. Kako zelo vpliva na naše verske nazore in njihovo poglobitev v duši opis, ki nam ga daje o gotiški arhitekturi, benediktinskem koralu in liturgiji francoski pisatelj Huysmans v svoji »Katedrali«! Ali kako odkrije človeku moč blažilnega vpliva krščanskega verstva nad težko ukrotljivimi strastmi posameznika in celih vekov overtura k Wagnerjevemu »Tannhäuserju«! Ali ne govori čudovita simbolika srednjeveškega münstra več kot vse učne knjige o preobraževalni sili vere, katera je znala takó poduševiti materijo? Lepočutna vzgoja, če celega človeka prešinja, če ni zgolj namišljena in površna, silno pripomore k izostrenju etičnega čustvovanja in razvitku religioznega razpoloženja celó pri ljudeh, ki imajo zgrešena načela; koliko bolj more pomagati onemu, kateremu sveti luč istine, da postane še boljši, da še bolj goreče stremi k Neizrekljivemu in Neizraznemu, kateri je istina, dobrot in lepota obenem!

2. Lepočutna izobrazba, zlasti kolikor tiče literarnih del, veliko pripomore k razumevanju življenja sploh. Življenje, kakor se je odigralo v preteklosti, se najbolje dojema iz dovršenih del pripovednega slovstva, bolje nego iz zgodovine. Kdo nam je bolje naslikal dobo takozvane restavracije na Francoskem z vsemi njenimi dobrimi in slabimi stranmi nego Balzac?¹

¹ Balzac je na indeksu, v kolikor gre za njegova dela ljubavne vsebine; spisal pa je tudi druga. Zato ga ne omenjam, da bi ga priporočal kot čtivo brez potrebnega dovoljenja, ampak zato, ker sem se zadnje čase v svrhu poznanja njegove tudi za našo kulturo važne dobe moral z njim baviti; isto velja o Levu Tolstemu. Profesor more dijaka opozoriti na mnogo drugih pisateljev z enakimi odklami. — Opomba pis.

Moralno izkvarjenost višjih stanov, na drugi strani pa tudi hrepenenje romantike, da ustvari nov svet, preosnuje družbo na podlagi trdnih vekovnih organizatoričnih načel cerkve, preмага moč mesenosti, sebičnosti in materializma. In to velja o vseh velikih pisateljih, ki so nam rekonstruirali v svojih delih eno celo stoletje. Spominjam se tu n. pr. Puškinovega »Evgenija Onjegina«, ki nam tako mojstrsko pred očuje svojo dobo ne samo v Rusiji, ampak v celem takratnem izobraženem svetu. Koliko je v podobnih vzor-delih tudi modroslovnih vprašanj, zlasti pa moralnih problemov, kakor jih bolje ni formuliral noben strokovni filozof! Koliko je tu dušeslovnega znanja, pa koliko tudi družabnih vprašanj, ki vežejo preteklost s sedanostjo in bodočnostjo! V e l i k o literarno delo ima pred neposrednim povprečnim opazovanjem življenja to prednost, da polaga vanj idejo, gleda nanj z vidikom večnega, odkriva v njem tudi v najbolj tragičnih in najbolj smešnih momentih vekomaj veljavne vesoljne zakone moralnega reda. (Tolstojeva »Ana Karenina«, ki je le tako rekoč umetniška razpredba na čelu postavljenega motta: »Mnje otmščenije i Az vzdam«.¹) Tako se človeško življenje, ki se topemu očesu zdi ali brezsmiselno ali vsaj brez vsakega drugega smisla, nego je jesti in piti, v luči velikih mojstrov zasveti v tajnostni lepoti neizrečno visokih namenov; se ne vidi samo fatalno, temveč tudi kot naloga v boju dobrega proti zlu, ki končno mora podleči dovršujoči se, oplemenitujoči in pobožanstvujoči se sili človeka in njegove kulture (Shakespearejev »Vihar«).

3. Politično in socialno delo je nujno potrebno in tudi dijak naj se, v kolikor ne tipi vsled tega šola, nanj primerno pripravlja. Toda to delo je, če ni pravega etičnega temelja in lepočutne vzgoje, nepopolno. Politika v običajnem pomenu besede rada človekovo vest otopi, pogrobi in poplitvi; postane navadno rokodelstvo.

če pogrēša globokih in širokih vidikov, katere daje znanost, morala in tudi umetniška kultura. Ne samo, da se mora politik za to zanimati, on mora imeti sam izvestno mero lepočutne izobrazbe. Ta mu bo dala lepo besedo, umerjeno gesto, ljubeznive manire, moč očarati svojo okolico in jo zase pridobiti; ohranila ga bo v zvezi z življenjem mlade generacije, katera svoje moči najrajši poizkusi v literarni obliki in kateri se politiki radi odtujujejo; mu bo predočevala vedno nove življenske probleme, ki jih literatura načenja; ga bo sploh ohranila vedno svežega, mladega vsem razumljivega in za vse dobro do vzetnega. Najlepši primer nam je za to dr. Krek, ki je literaturo, svetovno in domačo, vedno visoko upošteval, jo pri vsej svoji zaposlenosti z znanstvenimi, političnimi in socialnimi vprašanji pazljivo zasledoval in bil sam lepočutno dobro izobražen. Zato se mi zdi pomanjkljivo, da na naših socialnih tečajih ta plat ostaja neobdelana in da nimamo prilike, slišati tudi predavanja o lepih umetnostih, za kar imamo dovolj tako strokovnjakov, umetnostnih zgodovinarjev in kritikov kakor tudi nekaj dobrih pisateljev. Na to nikar ne pozabljajmo, če hočemo vzgojiti vsestransko izobraženi naraščaj javnih kulturnih delavcev!

4. Imel bi govoriti še o šoli; tu pa moram biti zelo skromen, ker nisem strokovnjak. Z d i se mi, da tudi šola lepočutno izobrazbe zanemarja, zlasti če pomislimo, s kako silo se je moderna šola vrgla na telesno izobrazbo v svrhu fizičnega izboljšanja rodu. Mislim, da bo še slabše, čimbolj se bo šola oddaljevala od humanistične smeri k realistični. S tem nočem reči, da bi bil vzor srednje šole v tem, da naj se bere tisti izbor klasikov vseh jezikov, ki je že eno stoletje v navadi; nasprotno se mi zdi, da bi bilo mogoče marsikoga zamenjati z drugim in iti še precej dalj od Horacija in Tacita; kar se drugih narodov tiče, pa Molière in Racine tudi nista višek, kjer se vse konča. Veliko dobroto bi sploh

¹ »Moje je maščevanje in jaz vračam!«

storil tisti šolnik, ki bi vedel podati srednješolcu majhen, a resničen izbor iz vse svetovne literature, kajti veliko pomanjkanje je, če se osmošolcu n. pr. nekoliko sanja o Shakespeareju, ne pozna pa vsaj nekaj verzov iz prelestnega speva o Hiawathi Longfellowa. Skratka, ne gre za antične in tudi ne za druge klasike v tistem omejenem obsegu, v katerem se še danes govori o klasikih, marveč za najboljše proizvode vseh literatur, kojih smer in vsebina je humanistična v najširšem smislu besede ali, če naj rečemo drugače, idealistična, četudi pripadajo po čisto zgrešeni terminologiji takozvanim »realistom«. Lepočutna izobrazba pa se v srednji šoli povčelnin osredotočuje razen okoli nekaterih klasikov okoli literarne zgodovine vobče; zanemarjajo se pa skoro popolnoma izobraževalna, upodabljalna in glasbena umetnost, kar se mi zdi naravnost velikanski manko. Časih bi bila vsaj ravnotako kakor telovadna ura koristna produkcija kakšne kompozicije, da bi že dijak izvedel za razliko med Verdijevo in Wagnerjevo šolo, kar se da na splošno dopovedati in dočutiti tudi nemuzikalicnemu ušesu. In če gre časih dijak v muzej ali razstavo, bi bilo dobro, če bi se mu podlaga za razumevanje umetniških del podajala prej sistematično v šoli. Tako pa se mladi človek navadi misliti, da so te reči bolj luksuz nego nujna potreba etično usvršenega življenja in da lepo ne spada v

dom in v šolo, ampak samo v koncertne dvorane, gledišča in razstave, kjer stane denar. V prejšnjih, kulturno pofinjenih dobah pa so se igrale lepe skladbe in so pesniki deklamirali in romanopisci brali svoja dela zastonj v domačem krogu srednjih meščanskih hiš, kjer se je umetniški čut bral tudi iz okusnega, zraven pa primeroma cenenege pohištva. Od tega smo se v naši materialistični industrialni dobi zelo daleč oddaljili, na veliko škodo duševne kulture...

Prav posebej pa naj dijak krščanskega svetovnega naziranja polaga čim večjo važnost na lepočutno izobrazbo, ki je poleg prirojenega daru najboljši predpogoj za vzniknjenje umetniških talentov, ki kakor cvet žlahrne zemlje rabijo dovezetnega okolišča. V tem oziru bi nam mogli biti za vzor Francozi, kjer je literatura velikega pomena v krščanskem pokretu, od Chateaubrianda in de Maistra do Helloja in Claudela. Ona je eden najzgovornejših in najučinkovitejših propagatorjev verske misli, dela duhove zanj sprejemljive in tenkočutne. Na ta moment se pri nas obrača premajhna pozornost in se dane, gotovo izvrstne sile ne izrabljajo in dovolj ne negujejo. Priti v tem oziru do viška, je ena najiminenitnejših nalog krščanskega kulturnega pokreta med Slovenci. Ti, mladina, pa za to zastavi svoje sile, najbolj s tem, da se v tej smeri izobražuješ!

OTOŽNOST.

† IV. JERETINA (kot vojak).

Kako sem vas ljubil,
samotne goré,
sedaj pa po svetu
življenje mi gré.

Zapustil vas, zlate sem trate,
zapustil sem svoje sestré
in mater, očeta in brate,
zapustil sem kmečke domé.

Po morju se vozim zelenem
in delu se čudim božjih tu rok,
poslušam šumenje besnečih valov
in čutim, kak blizu je Bog.

TEMELJI KREKOVE VELIČINE.

IVAN DOLENEC.

Studija o Krekovem značaju.

Pregled vsebine: Uvod. — Nekaj izrednih lastnosti na Kreku. I. Krek — veren katoličan. Citat iz Zgodb. (Evangelij je resnica.) — Citati iz Socializma. (Cerkev — zdravnica socialnih ran.) — Iz govorov v državnem zboru. (Veri se ni treba bati rezultatov vede.) — Krek o preteči socialni revoluciji v Rusiji. (Stališče do pravoslavja.) — Krščanstvo — vir notranjega miru pri Kreku. — II. Krekovo javno delovanje — posledica njegovega krščanskega prepričanja. — »Višek Zveličarjevega nauka.« Vзвиšenost javnega dela. — Duhovski stan in delo za splošni blagor. — Zvest služabnik v službi ideje. — Pri praktičnem delu za vero. Pravica do kruha in ljubezni. — Konec.

Ko sem se nekoč čudil, kako je Kreku mogoče, da toliko piše, tolikokrat govori na shodih in na raznih tečajih ter sodeluje pri toliko organizacijah, mi je smehljaje odgovoril: »Saj jaz vedno samo eno reč učim.«

Namen teh vrstic bo, da poiščemo tisto središče, okoli katerega se je sukalo vse Krekovo delovanje po njegovih lastnih besedah, tisti temelj, na katerem je slonel njegov značaj in iz katerega je vzrastlo njegovo delo.

Da bo razprava bolj pregledna, povem vnaprej one rezultate, do katerih sem prišel pri proučevanju Krekovega značaja in ki jih bom skušal dokazati na podlagi njegovih lastnih izjav. Mislim, da moramo upoštevati nastopna dejstva, če hočemo razumeti Krekov značaj in njegovo delo:

I. da je bil Krek veren katoličan in o resničnosti krščanstva tako prepričan, da je temeljila na veri vsa sreča njegovega življenja;

II. da je bila gonilna sila pri vsem Krekovem javnem delovanju baš želja, da utrdi med ljudmi tisto krščanstvo, ki je bil o njem prepričan, da ni brez njega sreče in rešitve ne za poedinca in ne za narod.

Krekova veličina obstoji v tem, da se je njegova od narave bogato obdarovana duša (dar narave) oplodila po krščanstvu (dar cerkve) in da mu je bilo dano, da je

razvil svoje zmožnosti v izredno popolni meri v harmonično izpopolnitev samega sebe in v korist bližnjemu (dar posebne milosti božje).

Morebiti se bo temu ali onemu zdelo, da je nepotrebno to še vse posebej dokazovati, češ, saj je bil Krek duhovnik. Na to bi odgovoril, da bi bila po mojem mnenju posebna razprava o Krekovem značaju opravičena tudi v slučaju, da bi bili vsi bralci teh vrstic edini v onih točkah, v katerih vidim jaz ključ za umevanje Krekovega značaja. Kajti Krek je bil tako izredna prikazen med našim narodom in dolžni smo mu če ne vsi kot poedinci, pa vsaj kot narod tolike hvaležnosti, da bi sedanji rod, ki je poznal Kreka osebno, ne storil svoje dolžnosti do zanamcev, če bi se ne potrudil, da jim zapusti kar mogoče točno sliko njega, ki ga je marsikdo izmed onih, ki so več občevali z njim, smatral za največjega Slovenca, kar smo jih imeli.

Kakor je čisto naravno, nam je rodila doba neposredno po Krekovi smrti več člankov in razprav, ki podajajo sliko Krekovega življenja in dela v velikih obrisih. Tudi vse trditve, ki smo jih označili kot vsebino naše razprave, so se že izrekle bolj ali manj določno. (Glej n. pr. Abditus, »Nekaj spominov na dr. Janeza Ev. Kreka« v Lj. Z. 1918, str. 15 in 16!) Verovali smo jim, ker nam je bilo Krekovo življenje in njegov značaj še v svežem spominu. Naravno nadaljevanje tega započete delo je, če skušamo sedaj vzeti iz dosedanjih manjših slik Krekovih posamezna poglavja in jih obdelamo podrobneje na podlagi virov. Nekaj takih specialnih študij že imamo. Če bomo tako obdelali kar mogoče vse Krekovo življenje in delo, bomo mogli kdaj podati narodu tudi večjo sliko, ki bo vsaj deloma odgovarjala veličini Krekovega duha in dela. Majhen prispevek k tej sliki naj bo tudi ta sestavek.

Kakor rečeno, bomo skušali svoje trditve dokazati na podlagi Krekovih izrekov in njegovega dela. Po možnosti se bomo pri tem držali tudi istega sporeda, v katerem smo postavili trditve. Čisto dosledno nam pa tega ne bo mogoče izvesti, ker se je ona Krekova lastnost, ki ga je napravila velikega, da sta namreč tvorili teoretično prepričanje in praktično udejstvovanje načelkar mogoče popolno celoto, kazala seveda tudi v spisih. Zato bo večkrat izrek, ki bo kazal Krekovo krščansko mišljenje kot načelo (I.), zaeno tudi izražal, kako je Krek krščanstvo izvajal v praksi (II.).

Tako tudi mislimo, da je potrebno, da poprej, preden pričnemo govoriti o temeljnih Krekove veličine, podamo kratek pregled onih lastnosti, ki so kazale že pri površnem opazovanju, da je Krek mož izredne nadarjenosti in da je njemu že narava dala podlago za večjo osebnost, ki se bo dvigala nad svojo okolico.

Nekaj izrednih lastnosti na Kreku.

Pričnimo z lastnostmi, ki jih je vsak najprej opazil, če je govoril s Krekom! Tu moramo v prvi vrsti omeniti njegovo originalnost v nastopu, govorjenju in mišljenju. On je stal v vsakem oziru na svojih nogah in si je ustvaril čisto poseben način življenja, ki ga ni imel nikdo drugi. V tem oziru je bilo zanj posebno značilno, kako je živel na počitnicah. V gore je šel, obul svoje irhaste hlače, kratek suknič ter srajco z mehkim ovrtnikom, stanoval pri cerkveniku pertovške cerkve 1014 m nad morjem, živel skoro izključno vegetarijansko ob žgancih in mleku, solati in krompirju ter preživel dan deloma v družbi knjiž, ki jih je pa nosil s seboj v prav malem številu, deloma pa v razgovoru s pastirji, drvarji in drugimi trpini naših gorskih sel.

Druga izredna lastnost Krekova je bil njegov brezpogojni idealizem: pravica mora zmagati in bo

zmagala, in sicer radi tega, ker ji jamči za zmago Bog sam. Pravico tolmači najbolje krščanstvo. Vse, kar je s pravico v soglasju, je živo in bo obveljalo, vse pa, kar ji nasprotuje, nosi že v sebi kal pogina, pa naj je zmeljejo božji mlinci prejali slej! Zato je rad hvalil to, kar je bilo dobro, tudi na nasprotniku, kljub svoji precej bojeviti naravi. Iz tega se razlaga tudi priznanje, ki ga je včasih dal socialni demokraciji.

V tem doslednem optimizmu leži prav tako dokaz njegove izredne duševne moči, ki mu je omogočila, da velika učenost ni zapustila pri njem — velikega dvoma in negotovosti, ampak da se je prekopal preko vseh ovir do sigurne jasnosti.

Večjega duha je kazalo na Kreku tudi to, da je pravilno cenil dobrine tega življenja: čast, slavo in bogastvo, in da je bil od teh mikov v tako veliki meri neodvisen.

Krekova ljubezen do svobode je tudi kazala človeka, ki je ustvarjen za vladarja. Ta lastnost se ni kazala pri njem samo v samostojnosti in neuklonjivosti navzgor, ampak še veliko lepše v njegovi ljubezni, s katero je gojil čut za pravo svobodo, neodvisnost in človeško dostojanstvo pri nižjih in gledal na to, da ni nikdar občeval z nižjim človekom tako, da bi mu ne pokazal, da ga smatra za sebi enakega. Kakor včasih nekateri na vodilnih mestih ubijajo čut za človeško dostojanstvo v ljudeh, ki so jim podrejeni, tako ga je Krek dvigal.

Za veliko lastnost na Kreku smatram tudi to, da ni bil skoro nikdar nesiten, ne nepotrpežljiv, ne malenkosten. Njegovo mišljenje je bilo skoz in skoz gentlemansko v najboljšem pomenu besede. V vseh nebrojnih težavah je ostal krotak, ohranil je svoj humor in prijazno lice in besede. Po še tako hudih viharjih je našel izredno hitro notranje ravnovesje.

Ljudje so mu sami priznali njegovo superiornost nad seboj s tem, da so se mu

dali radi voditi. On je imel na množico preprostega ljudstva in izobražencev trajno tako velik vpliv, da je že to dejstvo samo pričalo o njegovi duševni premoči. Ta upliv je bil posledica posebnih zmožnosti ne samo njegovega duha, ampak prav tako njegovega srca in njegove volje.

Vse te lastnosti se dobe tudi drugod, posamezne še v popolnejši meri nego pri Kreku. Toda vseh skupaj v tako obilni meri ne boste lahko našli, ampak si boste morali reči, da je bil Krek t a k k a k o r n i k d o d r u g i. Te besede rabi Platon o Sokratu v dialogu *Symposion*, ko govori o tem, kaj je bilo na Sokratu posebno čudovito »*θαυμάσιον*«). V družbi atenske elite mora vsak gost govoriti svoj slavospev na Erota, boga ljubezni. Izjemo napravi Alkibiades, ki slavi svojega učitelja Sokrata. »Še marsikaj drugega,« tako je sklenil Alkibiades svoj govor, »bi človek lahko navedel, kar je na Sokratu čudovito. Toda kar se tiče drugih posebnosti, bi lahko ta ali oni povedal isto tudi o kakem drugem človeku; toda da Sokrates ni bil podoben nikomur izmed ljudi, niti izmed ljudi iz prošlosti, niti izmed sodobnikov — to je vredno vsega občudovanja.« — (C. XXXVI.)

Mož s Krekovimi zmožnostmi bi si bil lahko ustvaril čast, slavo in denar na različnih poljih. S svojo nadarjenostjo za jezike bi bil lahko postal sloveč jezikoslovec, če bi bil šel n. pr. na pot slavističnih študij, kakor njegov oddaljen sorodnik graški slavist dr. Gregor Krek. Razumel je vse slovanske jezike, nekatere tudi precej dobro govoril. Sam je pravil, da se je bavil z mislijo, da bi se posvetil specialnemu bibličnemu študiju, in sicer na ta način, da bi šel za dalje časa v Palestino in tam živel med preprostim ljudstvom, ki je čudovito ohranilo običaje in način življenja od Kristusovih časov sem. Krek bi morebiti s svojo spretnostjo, s katero se je hitro privadil tujim jezikom, in z osebno privlačnostjo, ki mu je omogočila

občevanje zlasti s preprostim ljudstvom, danes slovel kot kapaciteta na polju biblične vede.

Marsikdo je bil priča Krekovemu govoru, ko je, dasi mnogokrat čisto nepripravljen — sam mi je nekoč rekel, da se za navadne govore skoro nikdar ni pripravljaj niti minuto — res dvignil dušo poslušalca iz tečajev, in se je vprašal, kaj bi bil pač dosegel Krek s svojo govorniško močjo kot odvetnik, recimo pri poroti. Saj je s tako lahkoto našel na nasprotniku tudi najmanjšo logično napako.

Imel pa je Krek še drug dar, popolnoma različen od dosedaj omenjenih, ki pa morebiti ni bil manj dragocen in manj redek od teh. Ta mož, ki je bil zaradi svojega filozofskega presojanja življenja vzvišen nad puhlo gonjo sveta za denarjem in častmi, ki je imel tako živahno satirično žilo, tako izražen čut za to, kakšno življenje je res vredno človeka, me vedno spominja na — Horacija, tega starega umetnika v pravem uživanju življenja. V sabinskih gorah je živel na svojem — po takratnih pojmih — skromnem posestvu, bral dela velikih mojstrov na polju poezije in filozofije ter si tako ustvarjal sliko življenja, ki bi bilo vredno izobraženega človeka; živel je ob preprostih, doma napravljanih jedilih, zvečer kramljal s sosedi, sabinskimi kmeti, ali pa prebil noč v duhoviti družbi prijateljev pri čaši starine, zraven se pa prešerno smejal onim, ki jim gonja za častmi in denarjem ne da, da bi prišli do tega, da bi posvetili kaj več pozornosti temeljnemu vprašanju človeškega življenja ter pravemu uživanju njegovih dobrot, tako kakor je rekel Göthe: »*Selig wer sich von der Welt ohne Haß verschließt, einen Freund am Busen hält und mit ihm genießt.*« Ali ni imel Krek tudi izrednih darov za lepo uživanje življenja, obstoječe v študiju velikih duhov literature, v življenju s narodo, v občevanju s preprostim ljudstvom in s prijatelji? Ali bi bil on manj v živo zadel napake svoje dobe, ki so dražile satirika?

Vse te zmožnosti je imel Krek in vse je on tudi razvil; nobeden od njegovih številnih duševnih darov ni ostal negojen. Bil je učenjak, bil umetnik življenja. Toda on pri tem ni šel ne za denarjem, ne za častjo, ne za užitkom, sploh ne za ničemer, kar bi bilo v zvezi z njegovo osebno koristjo, ampak — kakor je Komlanec (»Ob 50letnici dr. J. E. Kreka«, stran 55) tako pravilno rekel — »pri Kreku je pridigovalo vse, ... naj človek živi nekemu

idealu izven sebe«. Ta ideal je bil pri Kreku — Kristus in želja, da bi rabil vse svoje zmožnosti tako, kakor je po volji njemu, ki mu jih je dal. V to službo se je postavil Krek z vso svojo osebnostjo. Njegova veličina obstoji v tem, da je bil velik kristjan. S tem smo prišli do osrednje točke naše razprave in bomo poskušali v nastopnih dveh odstavkih pokazati, da je bil Krek veren katoličan v teoriji (I.) in praksi (II.). (Dalje.)

SVATOPLUK ČECH:¹ PESMI SUŽNJA.

ZAČETNE PESMI. POSLOVENIL TINE DEBELJAK.

I.

Sužnji:

Dobro tu počivati pod palmami je v svitu lune
telu, zmučenemu v delu — spi stražar naš po gosteh —.
K nam prisedi, drug naš, pevec, sladkozvočne vberi strune,
razodeni zlato-žalne pesmi, ki jih tkeš v očeh!

Mlada sužnja:

Poj o zvezdah in o rožah!

Mlad suženj:

Ah, opevaj dev oči!

Drugi:

Smehu zazvončkaj s kraguljčki!

Starec:

Pravi zgodbe davnih dni!

Pevec:

Danes vse drugačne pesmi širijo mi bol srca,
kakor burje jek in grom viharnege neba.
Daleč proč je kras cvetov, junakov čast, ljubav deklet —
slišati je le škripanje zob, boleost in spon ženket.

Sužnji:

Zvok verig je godba nam vsakdanja, vendar poj in godi,
toda tiho, da stražarja ne vzbudiš in sanj gospodi!

¹ Svato pluk Čech (1846—1908) je socialni in politični pesnik češki in zelo plodovit (glej Mentor, 1919, št. 5—6). »Pisně otroka« je izdal za božič 1894 in opisuje v njih hlapčevstvo češkega naroda pod avstrijsko vlado, in sicer pod sim-

bolom afriškega sužnja, kar je knjigo obvarovalo pred konfiskacijo (cfr. Podobe iz sanj). Ni čuda, da je do l. 1920. izšlo že 33 izdaj in da so češki vojaki brali knjigo med svetovno vojno kot narodni evanglij.

II.

Zlomi spone ustnic, burja,
ki vzdiguješ prs mi dno,
misli — (bliski v dneh neurja) —
križajoče duše tmó,
ognji studa, vihre zlosti:
iz lenih sanj, težkè slabosti
struno vzdrámite mojó!

Niso zlegli tega speva
gorki gnezdi las mehkih,
ni jih grela draga deva
mi na srcu v sladkih snih —
blisnihi so skozi glavo,
kadar lica so krvavo
oč pesti zardela zlih.

Da: iz žolča, solz in klanja
so rodili v dneh se zla,
ko sem gledal, kak priganja
brate rabelj brez srca,
ko zastonj škripali zobi
so, videč, kak rabelj grobi
se iz naših muk smehlja.

Vem, da to vam ni povšeči,
vem, da reče kdo izmed vas:
mučenega jok hropeči
ni umetnost in ne kras;
preko zlobnega vrvenja
pevec moj glavó naj vzpenja
v solnčnatih višín sijaj!

Morda res je to. A voljno
kdaj kdo vzleta pod zvezdè,
kadar v prsih čuti bolno,
da strahovi ga teže?
Drugega na morem peti,
ker mi burja prsi neti —
o, ne morem, res da ne!

(Dalje.)

SKICE IZ SVETOVNE.

J. OKORN.

1. Charles Dickens.

Malo je pisateljev, ki bi bili na cele generacije vplivali tako silno kot Charles Dickens. Glasoviti realist se je rodil v Landportu pri Portsmouthu na angleški zemlji 7. febr. 1812. Kot marsikakemu velikemu talentu je tudi njemu kumovala beda, ki mu je bila v mladosti zvesta spremljevalka. S svojo pridnostjo in znano neupogljivostjo britanske rase se je dokopal do mesta pisarja pri nekem advokatu. Slavo si je pridobil s prvim svojim velikim romanom »Listine družbe Pickwick« l. 1836. Z živahnimi opisi in čudovitimi originali angleške družbe, ki nas srečajo v tem romanu, se družijo velik humor, ki se tu in tam spremeni v pikro satiro in grotesko. »Listine« so klasičen okvirni roman (primerjaj Mencinger: Moja hca na Triglav). Pozneje se je poglobil v otroško mišljenje (Oliver Twist, Mala Dorrit, iz katere diha poezija morja) in

postavil svoji mladostni bedi spomenik v velikem delu »David Copperfield«, ki znači nekako višino njegovega umetniškega ustvarjanja. Glasovit je tudi roman »Povest o dveh mestih«, ki plastično slika grozoto tistih pariških dni, ko je v imenu pravice govorila giljotina.

Dickens je socialni pisatelj, vedno zastopa pravice nizkih in bednih, zlasti otrok. S silnim realizmom družijo duhovite dovtype in besedne igre. Razneži se, ko opisuje usodo londonskih »ptičkov brez gnezda«, rezko mu teče beseda, ko opisuje slabe razmere v angleških šolah, kaznilnicah in sirotišnicah (Oliver Twist) in z gesto silnega proroka končuje »Povest o dveh mestih«. V ljubezni do teptanih in nizkih je sorodnik Dostojevskemu, dasi mu manjka globok psihološki vpogled. Njegovi junaki so vzeti res iz življenja, njegove misli so kremenite in kažejo moža, ki je razen uma posedoval tudi mehko srce. Kot je Zola pesnik Pariza za časa

drugega kraljestva ali pri nas dr. Ivan Pregelj pesnik tolminske duše in goriškega solnca v 17. in 18. stoletju, tako je Dickens pesnik Londona, kakršen je bil v početku in sredi 19. veka. V romanu vzraste in govori London in angleška duša, silni pisatelj je le njun tolmač.

Slovenecem je podal Dickensa v prevodu nekaj O. Župančič (Oliver Twist) in tudi dr. Iz. Cankar (Povest o dveh mestih). Večina njegovih del pa še čaka onega, ki bo ob tem zakladu vzkliknil slovenski: »Se-

zam, odpri se!« S svojo plastiko, nedosežno šaljivostjo in zdravim svetovnim nazorom je vplival pri nas na Mencingerja (že omenjena »Hoja na Triglav«), Milčinskega (duhovita satira) in dr. Detelo (homersko preprosti, a do pičice jasni opisi, zdrava, iz naroda zajeta šala). Mladina naj bi ga čitala pred genijalnim Edgar Poejem in tudi pred temnim panteistom Rabin-drathom, da ne rečem, celo pred Me-režkovskim in Knut Hamsunom.

(Dalje.)

ALFRED NOBEL • DINAMIT IN USTANOVA.

FR. PENGOV.

Vsako leto 10. decembra gre po svetu novica, katerim korifejam znanosti, pesništva in mirovne propagande je bila prisojena »Noblova nagrada« za tisto leto. Tedaj se spomnijo ljudje vseh omikanih dežela velikega švedskega inženirja in njegove oporoče, ki je ena izmed najpomembnejših, kar jih je kdaj napravil kak zasebnik. Ker se po šolah zve sicer marsikaj iz življenja brezštevilnih knezov, vladarjev in vojskovodij, tudi o pesnikih in pisateljih, manj pa se upoštevajo možje znanstvenega napredka, posebno tehnike, zato naj podamo tu nekaj potez iz njegovega življenja.

A. Nobel je potomec stare švedske rodbine. Že njegov oče Emanuel (* 1801, † 1872) je bil tehničen talent prve vrste ter se je odlikoval kot arhitekt, kot konstrukter in kemik. Velika eksplozija v njegovem laboratoriju, pri kateri so popokala vsa okna sosednih hiš, je bila povod, da se je preselil 1837 iz glavnega mesta švedskega v Petrograd, kamor mu je sledila čez pet let tudi družina.

Sin Alfred se je rodil 21. oktobra 1833 v Stockholmu. Devet let star je šel za očetom v Petrograd, kjer je preživel srečno mladost kot sin konstrukterja torpednih modelov, za katere je izplačala ruska vlada očetu 25.000 rubljev ali 60.000 nekdanjih kron. Nato si je sezidal oče mehanično de-

lavnico in livarno za torpede in brzostrelne topove. Podjetje se je hitro širilo, zlasti pa vsled krimske vojske, ki se je vnela 4. oktobra 1853. leta med Rusi in Turki; zadnjim so pomagali tudi Angleži in Francozi. Nobel je imel nalogo, da zavaruje s torpedi izliv Neve in s tem tudi glavno mesto pred nenadnim napadom angleške mornarice. Izpeljal jo je izvrstno. Po končani vojski je pa ruska vlada pozabila na Nobelove zasluge in naročala pri Angležih in drugih tujcih, tako da je bil Nobel prisiljen napovedati konkurz. Zaradi tega je obrnil Emanuel Nobel hrbet nevhvaležnemu carstvu in odšel l. 1859, zopet domov v Stockholm. Zdaj nastopi sin Alfred.

Še ne 17 let starega je poslal oče, da si ogleda svet in pridobi praktičnihkušenj. Živel je štiri leta (1850—54) v Newyorku pri rojaku John Ericssonu. Nadaljna njegova šola je bila v očetovi tovarni. Po preselitvi v domačijo se je posvetil Alfred popolnoma tehniki razstreliv in ustanovil 1861 v predmestju Stockholma, v Heleneborgu, tvornico za nitroglicerin. Sam Napoleon III., ki je imel veliko smisla za tehnični napredek in njegov pomen za strategijo, mu je izposloval v ta namen večje posojilo. Nitroglicerin, ki je podlaga Nobelovih važnih iznajdb, je tekočina, marejena

iz navadnega glicerina in solitarne kisline s formulo $C_3H_5(NO_3)_3$. L. 1847. ga je bil prvi napravil kemik Sobrero, ni se mu pa posrečilo, uporabiti ga tudi praktično. Če namreč tekočino prižgeš, zgori; strahotno se razpoči šele zaradi močnih udarcev, pretresov itd.

Po dolgem prizadevanju se je posrečilo Alfredu, da je iznašel vžigalno kapico, ki pomaga človeku, prisiliti nitroglicerina do eksplozije. Način tega vžiganja je imenoval sam princip inicialnega vžiganja. Izza iznajdbe črnega smodnika ni zlahka imenitnejše reči, kot je bila iznajdba vžigalne kapice l. 1864., ki znači novo dobo za razstrelivno tehniko. Zdaj je romal nitroglicerina kot Nobelovo razstrelivno olje po vsem svetu in sreča heleneborškega podjetja je bila zagotovljena.

A ta sreča — opoteča! Že 3. septembra istega leta je raztrgal demon, ki tiči v nitroglicerinu, svoje verige, pognal v zrak vso Nobelovo tovarno in uničil precej človeških življenj, med temi tudi življenje brata Oskarja. Zaradi žalosti je zadela starega očeta Emanuela kap, ki ga je trajno ohromila.

Tovarno je pač razsula ta katastrofa, iznajdbe same in njenega uspeha pa ni uničila. Saj boljšega dokaza bi iznajditelj itak ne bil mogel navesti za učinkovitost svojega materiala. — A oblasti so nagajale. Prepovedale so izdelovanje razstreliva po mestih, tudi ljudstvo se je vsepovsodi branilo nevarnega sosedu. Zato je bil prisiljen napraviti tovarno na plavajočem brodu (pramu) na Mälarskem jezeru. A prišla je še hujša preskušnja. Ker ljudje po svetu niso znali ravnati z nevarno snovjo, se je zgodilo z nitroglicerinom še mnogo nesreč po Evropi in Ameriki. Bojazen v prizadetih krajih je naraščala in bati se je bilo, da vlade prepovedo ne samo uporabo nesrečne tekočine, ampak tudi njen prevoz skozi svoje dežele. Nobel je stal pred brezdom, ki ga je bilo treba preskočiti; v to mu je pomogla prav tako njegova trgovska spretnost kot iznajditeljski genij.

Najprej je ustanovil »nitroglicerinsko družbo« 11. novembra 1864. Ta je postavila naslednje leto tovarno v Viñtervikenu pri Stockholmu. Ker pa je bila potreba in povpraševanje po blagu vedno večje, je jel ustanavljati Nobel tudi v inozemstvu celo množico podružnic. To mu je dalo posla mnogo let, bila je tudi podlaga ogromnega premoženja, ki je omogočilo Nobelovo ustanovo. Mož se je izkazal ne le kot učenjak-iznajditelj, ampak tudi kot trgovec-ustanovitelj.

A nevarnost, da vlade nekega dne prepovedo uvoz nitroglicerina, še ni bila odpravljena. Sreča je šla Nobelu na roko, da je iznašel dinamit. Puščala je posoda, v kateri je bil shranjen nitroglicerina, in najpogostejša luknjačavo prst, ki je služila za vlaganje posode v lesene zabojce. Nobel je poskušal in našel, da je ta prst močno eksplozivna; rešena je bila dolgoletna zagotetka, kako navezati eksplozivne lastnosti nitroglicerina na trdno telo. Kot najboljša se je izkazala v ta namen kremenasta sipa iz poginolihi diatomej, ki se nahaja v večjih množinah na Hanoverskem, pri Berlinu, v Hebu, v Bilinu na Češkem in drugod. En del sipe popije trikratno utežno množino nitroglicerina in razstrelivna moč dinamita ni manjša od moči nitroglicerina samega. Znanе so dinamitne klobase, kakih 10 cm dolgi cilindri, 2 do 2½ cm debeli; te patrone so ovite v parafiniran papir ali pergament in neomejeno trpežne.

Ker te patrone ne zahtevajo posebne previdnosti in so poceni, jim je bil uspeh zagotovljen. In res je potreba po njem tako silno naraščala, da je bilo treba k trem švedskim tovarnam sezidati v kratkem celo vrsto novih podjetij.

Reklame ni bilo treba delati — dinamit sam si jo je napravil. Ko se je namreč neka ladja, obložena z 200 sodi dinamita, bližala svojemu cilju, mestu Lima v Peru, je nastala po nesreči eksplozija — ta pa tako strašna, da niso našli od cele ladje in njene posadke niti sledu kakega ostanka. Zalostna slava sicer, a Nobel sam je izjavil,

da si je zaradi te katastrofe osvojil dinamit vesoljni svet.

Letu 1866. pripada iznajdba dinamita; v istem letu so izvršili tudi brzobjavno zvezo med Evropo in Ameriko in je Werner Siemens odkril svoj dinamo-električni princip, ki je temelj vse moderne elektro-tehnike.

Že l. 1870/71 je razvijal dinamit v nemško-francoski vojski svoje strahote, kakor tudi v vseh poznejših vojskah; kolikim državnikom je že pomogel v obliki bombnih atentatov neprevidoma na oni svet!

Spričo takih dejstev se bo marsikomu zdela krvava ironija, da zapušča isti mož, ki je iznašel dinamit, del svojega velikega premoženja v svrhu pospeševanja svetovnega miru. Ali pa ni taka obsodba prenostranka? Ako bi skleпали iz vseh mesreč, ki so jih že povzročili ljudje s pomočjo dinamita na svetu, na njegov kulturni pomen, potem bi sodili prav tako napak, kakor če bi presojali kulturno vrednost železnic po številu ljudi, ki postanejo vsako leto žrtve železniških nesreč. Glavni pomen dinamita je mirne narave; mislimo le na čudoviti pomen, ki ga ima zadnjega pol stoletja pri zgradbi cest in tunelov ter v rudarstvu!

Od l. 1868.—1873. je A. Nobel skoro samo potoval in ustanavljal nova podjetja (San Francisco, Newyork, Zamky pri Pragi, Hangö na Finskem, Port Vendres na Francoskem, Glasgow na Angleškem, Bilbao na Španskem, Krümmel ob Labi in Kolin na Nemškem, dalje tovarne v Italiji, Švici, na Ogrskem, Portugalskem itd.). A Nobel je tudi obvladal vse glavne jezike: govoril je ruski, angleški, francoski, nemški prav tako gladko kot švedski materni jezik. Četudi je ljubil svojo domovino in iz srca svojo mater — vsako leto so jo prišli vsi trije bratje obiskavat v Stockholm na rojstni dan 30. sept. — vendar se je čutil Nobel svetovljana, kozmopolita v dobrem pomenu besede, in sovražil narodni šovinizem, ki ga v tako grozni nagoti kažejo še vedno Nemci in Lahji nasproti nam Slovencem; ali ni eden izmed vzrokov tega šovinizma poleg preziranja največje zapovedi — lju-

bezni do bližnjega — tudi pomanjkanje jezikovnega znanja, znanje same nemščine, same laščine?!

Produkcija dinamita, ki je znašala prvo leto 1867 samo 11 ton (à 1000 kg), se je zvišala do leta 1873. na 2050 ton, l. 1874. na 3130 ton in tako vedno naprej.

Da bi laže občeval s svetom, se je preselil A. Nobel l. 1873. v Pariz, kjer je preživel celih 18 let. Tu je delo njegovega življenja doseglo višek. L. 1875. je iznašel strelni gumi, ki je še močnejši od dinamita, kakor kaže naslednja tabela, ki predočuje eksplozivno silo utežne enote najvažnejših razstreliv v številkah:

strelni gumi	10·3
dinamit	10·1
nitroglicerín	10·1
strelni bombaž	9·7
črni smodnik	3·2

Pri vrtanju šentgothardskega predora je strelni gumi v silno trdem skalovju služil izvrstno.

Kmalu pa je prevzela neumornega delavca nova misel, želja po iznajdbi brezdimnega smodnika. Nad 500 let je bil Bertolda Schwarza smodnik pokoren črn sluga človeštva. Ena njegovih največjih slabosti je pač obilica dima:

Tamkaj v črnem dimi
tam se nič ne vidi...

Zato so si kemiki že davno prizadevali priklicati na dan Schwarzovemu izumu tovariša, ki bi ne bil tako strasten kadilec. L. 1884. se je res posrečilo francoskemu kemiku Vieilleju izdelati precej malo kadeč se smodnik. Prekosil ga je pa Nobel, ki je iznašel l. 1888. svoj balistit, ki obstoji v bistvu iz strelnega bombaža, strelnega gumija in kafe in se domala nič ne kadi. Ta »Nobelov smodnik« je napravil Nobelovo ime izobraženemu svetu znano. — Ker je prodal Nobel ta patent tudi Lahom, ki so se gledali tedaj s Francozi kot pes in mačka, mu je jela francoska javnost tako nagajati, da se je preselil v San Remo na Laško, kjer še danes lahko vidiš »Nobelovo

vilo«. Tu je delal poskuse z umetno svilo, umetnim kavčukom in vsako leto je nanznanjal nove patente; tu je tudi konstruiral balone, s katerimi bi se dale sovražnikove postojanke fotografirati iz višine.

Vprav se je hotel preseliti za stalno v domovino — v Björneborgu si je postavil krasen laboratorij, ki naj bi se bavil v prvi vrsti z elektrotehniko — tu pa ga zadene 10. decembra 1896 srčna kap. Sredi dela je pal mrtev v svojem laboratoriju.

Njegova oporoka določa: Premoženje se mora naložiti v vrednostnih papirjih in njegove obresti razdeliti vsako leto na 5 delov. En del dobi tisti, ki je izvršil najvažnejše odkritje ali iznajdbo na fizikalnem polju. Drugi del gre kemiku, tretji fiziologu ali pa medicincu, četrti slovstvenemu delavcu in peti tistemu, ki je najuspešnejše deloval za pobratimstvo narodov, za zmanjšanje stalnih armad ali za razširjenje mirovnih kongresov.

Nagrade deli deloma švedska akademija znanosti, deloma Karlov zavod v Stockholmu, mirovno nagrado pa določa odbor 5 mož, ki jih voli norveški storting.

Kako pa je prišel Alfred Nobel do ideje svoje lepe oporoke?

Da mu je prvi nagib pospeševanje tehnične znanosti, za katero edino je živel na zemlji, ni treba naglašati. Bilo je pa tudi njegovo socialno naziranje, ki ga je privedlo do tega. Nobel je bil namreč sovražnik zgodovinskega dejstva; da se orjaška premoženja podedujejo od roda do roda. Mož, ki se je s svojo pridnostjo in talentom iz nič dokopal do mnogih milijonov, nastopa proti koncu življenja kot nasprotnik kapitalistov ali vsaj nezasuženega podedovanja velikih kapitalij in obrača zapuščino bolj ali manj v prid celotnemu človeštvu. Njegova misel je: otroci bogatašev naj bi dobili iz premoženja staršev toliko, da bi bili zavarovani pred pomanjkanjem, več pa ne, da bi jim še vedno ne manjkalo spodbude za delo in za nanovoobogatenje sveta.

Za misel svetovnega miru je navdušila Nobela pisateljica Berta Suttnerjeva. Ka-

ko pa naj se ujema iznajdba najgroznejših Nobelovih razstreliv z njegovim pospeševanjem svetovnega miru med narodi? Kratke Nobelove izjave nam pojasnjujejo njegovo ideologijo. V nekem pismu gospe Suttnerjeve meni: »Moje tovarne bodo morebiti še prej napravile konec vojskam kot pa Vaši kongresi: tisti dan, ko se bosta mogla dva armadna zbor uničiti v eni sekundi, bo pač obšla groza vse omikane narode in odslovili bodo vsak svoje čete.«

Drugič piše: »Rad bi iznašel snov ali stroj, ki bi učinkoval tako strahotno in v takih masah, da bi bile zaradi tega vojske sploh nemogoče.« Življenski načrt Nobelov je torej bil tu, da tako izpopolni vojaška sredstva, da bi se morale slednjic vse vojske zadušiti v lastni maščobi: nihče bi se namreč ne upal več začeti vojske, ne da bi se moral bati, da bo vojska njemu in nasprotniku puščala srčno kri do onemoglosti.

Velik učenjak in iznajditelj, plemenit dobrotnik človeštva je bil Alfred Nobel, a sam v življenju — ni bil srečen! To potrjuje B. Suttnerjeva, ki je najbolje poznala njegovo srce. To večkrat priznava tudi sam. Bil je že od narave melanholičnega značaja, zato mu je bil Byron najljubši pesnik. Po B. Suttnerjevi se je čutil nesrečnega na svetu, zaničeval je sodobne ljudi, med katerimi je bil spoznal toliko nizkotnih, sebičnih, neodkritih breznačajnejšev. Vedno se je bal, da se mu prilizuje svet edinole radi njegovega ogromnega bogastva. Ob priliki je pisal Suttnerjevi: »Kaj naj Vam poročam o sebi — brodolomniku v mladosti, veselju in upanju! Prazna mi je duša, koje 'inventar' je bela ali bolje siva stran.«

Tako bogat in po nazorih sveta tako srečen, Alfred Nobel vendar ugotavlja, da njegovo srce ni bilo srečno! V sami materiji, v samih problemih tega sveta se ni dokopal do Avguštinovega prepričanja: »Nemirno je moje srce, dokler ne počiva v Tebi, o Gospod!«

Po A. Nobel, dr. R. Hennig, Franckhs Verlag, Stuttgart.

DROBIŽ.

† **Fedor Jevgenjevič Korš in Prešeren.** — Znanje nekaterih ljudi je do neverjetnosti bogato in obsežno. Dočim se povprečen zemljan s težavo prerije do srednje dobrega poznanja ene stroke ali ene panoge kake stroke, si drugi proslavljajo imena v celi vrsti raznih panog. Eden takih dušnih velikanov z veleobsežnim znanjem je bil tudi ruski učenjak Fedor Jevgenjevič Korš, ki ga je žal pobrala vojska leta 1915. Baval se je s klasičnimi jeziki in je z 22. letom začel predavati grščino na vseučilišču. Spisal je na tem polju celo vrsto komentarjev in prestav, ki so vzorne po točnosti in lepoti jezika, celo vrsto strok. razprav o klasičnem slovstvu. V svoji disertaciji (doktorski razpravi) o saturninskem verzju je odkril novo cenzuro, ki se imenuje po njem Koršiana; v metriki je sploh priznana velesila. K temu vsemu je nagromadil še celo vrsto prvovrstnih jezikoslovnih razprav in del, nanašajočih se na klasične jezike. Poleg tega, kar je že samo na sebi za eno življenje več kot dosti, je bil tudi dober romanist, ki je izvrstno znal francoski in italijanski jezik ter oboževal provansalske pesnike. — Tudi in zlasti na vzhod je seglo njegovo znanje. — Poznal je stari indijski, arabski, perzijski jezik in v sanskrtu je ob svojem času pesnil. Pisal je slovnice teh jezikov, o njih metriki, o njih slovstvu, zopet samo tu toliko dela in truda, da bi izpolnil človeško življenje. Turški in njemu sorodne jezike je znal ter o njih mnogo pisal in jih raziskoval. Baval se je tudi s finsko - ugrjsko jezikovno skupino in pisal o njej. Pisal je tudi v indoevropsko primerjajoče jezikoslovje spadajoče razprave in članke. Pa kaj, ko še ni konca!

Korš je bil tudi izreden slavist in kar nas mora posebej zanimati, bil je prav posebno dober poznavatelj slovenščine in morda najboljši prešernolog, če izvezamo morda dr. Puntarja. — Pisal je l. 1900 o Prešernu tudi v Ljubljanskem zvonu, in sicer v slovenskem jeziku, ki ga je znal prav dobro; 1901 pa je po najboljših rokopisih prevedel vsega Prešerna na rusko in ga z 90 strani dolgim uvodom izdal. L. 1902. je obširno ocenil Aškerčevo jubilejno izdajo Prešernovih poezij. — Tudi sicer se je bavil z vsemi slovanskimi jeziki, ki je vse poznal in je zlasti mnogo pisal tudi o ruskem jeziku in vodil celo desetletje dialektološko proučevanje ruskega jezika. — Mnogo je tudi pesnil, zlasti prestavljal, kakor smo že slišali o Prešernu, ki ga pa ni prevedel le v ruščino, ampak tudi v staro grščino. Prestavljal je še v ruščino iz latinščine (Ho-

racij, Katul, Tibul, Propercij), iz stare grščine (Safo), iz nove grščine, italijanščine (Dante), rumunščine (Eminescu), poljščine (Mickiewicz, Asnyk) slovenščine (Prešeren, Aškerc), danščine, madžarščine (Petöfy, Aranyi), iz arabščine in perzijsčine. Obratno v latinščino pa je prevajal dela iz Puškina, Delviga, Feta, iz stare grščine (Anakreon, Teognis, Menander i. dr.), iz nemščine (Goethe, Schiller), iz stare indijsčine, armenščine, perzijsčine. V staro grško pa je poleg Prešerna prevedel še Puškina in še iz drugih jezikov. To je res naravnost bajno znanje.

Slovenci pa bodimo velikanu hvaležni, da nam je seznanil Prešerna z veliko Rusijo; da je v njegovi tako silno bogati in številni družbi naš Prešeren dobil tako častno mesto, tega smo neizmerno veseli in ne pozabimo Koršu nikdar. Pravtako smo mu hvaležni, da je predstavil našega Prešerna Homerju; saj pri nas ni mogel in še manj more upati na kaj podobnega. — Pri vsem tem ogromnem delu se nam pa naravnost čudovito zdi, kako je mogel ta veliki mož dobiti še časa dovolj za neštivilne obiske prijateljev, ki jim ni skoparil s časom, ampak bil v zasebnem pogovoru iz same neskončne prijaznosti pravtako dolg in zabaven ali poučen kakor v svojem silno obširnem in vedno dolgem dopisovanju. — Da mu tudi ta družba ni mogla vzeti ljubezni do Prešerna in do slovenščine, nam sega toliko globlje v srce. —š—

(Po Archivu für slav. Ph., 37. letn.)

NAVADE.

Fr. Vil. Foerster.

1. Solčne in senčne strani navad.

Ako si že kdaj ogledoval natranjščino ladje, si gotovo opazil, kako je do podrobnosti vse delo razdeljeno. Pri jadrnici ima vsak jambor, da, vsako jadro svojega moža, ki ga opravlja; pri parniku dobiš malodane za vsak vijak posebnega človeka od strojevodje pa vse do zadnjega kurjača, ali tistega, ki z vodo poliva razgrete dele stroja. Pravtako ima vsak častnik v upravi svoje določeno delo. In da ni tako! Predstavite si samo tale prizor. Kapitan dá znamenje za odhod. Cela vrsta uslužbencev čaka na ta trenutek, a ni eden ne ve, kje naj prime; ali drugi prizor: ni eden ni zanesljiv v svojem poslu in kapitanu treba sedaj tekati od enega do drugega ter ga poučevati, kaj in kako mu je storiti, ali da vidi, je li prav opravljajo svoje delo. Ladja s takim moštvom bi se najbrž potopila že v pristanu, kajti kapitan mora stati na svojem mostu, da od ondi pregleduje kretanje ladje ter odreja vse potrebno v izrednih slučajih; le od časa do časa

se more prepričati, kako vrši moštvo svojo službo.

Predstavi si lastnika velike tvornice, ki bi moral vso svojo skrb obračati v to, da dan za dnem pregleda vse kolesje svojih strojev, da li je dovolj namazano, da mora sleherno pismo njegovega obširnega dopisovanja skozi njegove roke, da pregleda, če se ni morda tu in tam vrinila kaka pravopisna napaka. — Nujno bi propadel, ker ob takem delu nikakor nima časa, da zasleduje, v katerem delu sveta ima največ odjemavcev, odkod more dobiti najceneje sirovine in stroje, katere nove iznajdbe bi mogel uporabiti v svojem obratu itd. Ne, nujno je potrebno, da se more zanesti na svoje nastavljenke. Sam mora biti prost nadziranja nad poedinici, da more posvetiti svoj čas svetovnemu trgu in vodstvu proračunov. To je delitev dela in vsak bo priznal: podjetje bo uspevalo tem bolje, čim vestneje izpolnjujejo nastavljenki svoje dolžnosti in čim manj je potrebno, da vodje z neprestanim nadziranjem tratijo moči, ki jih morajo posv. čati računom in načrtom. Potrebno je, da lahko z mirnim srcem odpotuje za par mesecev v inozemstvo, da obiše svoje dobavitelje, da se razgleda po tujih trgih, išče novih zvez; spremljati ga mora prijetna zavest, da je doma obratovanje tako v redu, kakor da je sam zraven. — Mislite si samo, kako počasi bi vse napredovalo, če bi vsak knjigovodja, vsak pisar moral za vsako malenkost izpraševati: naj li storim to, kako bi to, kako bi ono itd. Nikamor ne bi prišli s takim uradovanjem. — Podjetnik mora torej poskrbeti, da nastavljenki opravljajo svojo službo tudi brez njega, da jim ni treba dajati navodil za vsako kretanje. — Njih pesel jim mora preiti v meso in kri, postati jim mora stara navada. — Navado imenujemo tisto zmožnost pri človeku, vsled katere lahko opravlja ta ali oni posel, ne da bi razum moral neprestano sodelovati. Seveda pa je moral prej razum sebi podložne organe izučiti, izvežbati in poskrbeti, da se vse posameznosti lepo skladajo v celoto; od časa do časa pa mora seveda tudi pogledati, da li je vsak na svojem mestu.

Si že kdaj poskusil igrati klavir? Kako naporno si metril spočetka vsako noto ter jo prenašal iz oči v prste, kako naporno delo so opravljali možgani, da si stavil vsak križec ali b na pravo mesto. Ali po pogostem ponavljanju so se ti prsti navadili raznih prijemov, da nisi ni malo pomislil, kako postaviš prste. Oči vidijo noto in zvezo med njimi in prsti je ponavljanje tako ugodilo, da se poslovanje točno vrši tudi brez osrednjih možganov — kakor struga, ki je tem globlja, čim

da.j časa teče po nji bistra voda. — Možgani pa, ki jim ni treba več nadzirati in voditi vsako kretanje, so dobili čas in možnost, da pazijo na izražanje piano in forte. Tako, glej, je tudi tu delo deljeno prav kakor na ladji ali v tvornici.

Z vežbanjem si torej hočemo pridobiti navado, katere velika korist tiči v tem, da razbremenjuje duha, da se tu lahko na vse strani široko razgleda ter poglobi, da vse naše delovanje namerja proti pravemu namenu, prav kakor kapitan, čigar oko brzi proti svetilniku, zasleduje morská pota na morskih zemljevidih ter se pogloblja v zakladnico lastnih izkušenj. Če torej govorimo o dobrih navadah in jih vsakemu priporočamo, si prav tako mislimo: naš jaz si mora pridobiti dobro izvežbano in docela zanesljivo osobje navad, da ni treba duhu tratiti moči za vsako malenkost — kajti sicer se prvič vse zakesni, kar bi trebalo storiti, drugič pa trpi celotno življenje, če ni kapitana — duha vedno na mostovžu, marveč se izgublja po temnih spodnjih hodnikih. Če je komu n. pr. red navada, da kakor v sanjah vsako stvar položi točno na svoj prostor, koliko si že s tem pridobi glava časa. — Kdor se je navadil lepo in vljudno jesti, temu ne bo treba pri tujih ljudeh vseh svojih dušnih sil napeti v to, da pazi na svoje kretanje, marveč bo lahko poslušal pogovor. — Kdor se je navadil, da vse stori ob določenem času, ta je razrešil svojega duha težke naloge, da mora paziti, da tega ali onega ne pozabi. — Skratka, kdor ne oprostí svojega duha takih malih skrbi in si ne najame par pridnih in zanesljivih navad, ta je slab gospodar v lastnem življenju in ne bo nikdar bogvekaj dosegel.

Da si pridobimo navade, je treba, da se vsako delovanje s ponavljanjem nekako osamosvoji in ne čaka ob vsaki priliki šele navodil duha. Pomisli samo, kako konji pri gasilnih postajah ob danem znamenju z zvoncec sami zbeže k vozovom. Podobno tudi živčni oddelki ob zunanjem dražljaju odgovarjajo po pogostem ponavljanju neposredno, ne da bi obveščali prej osrednje možgane. — Poročilo gre potem vedno po najbolj izvoženem tiru — tako nekako bi si nazorno mogli predstaviti navado. — Kdor je stokrat obesil klobuk na pravo mesto, bo storil isto tudi ob najživahnejšem pogovoru, kajti nič mu ni treba misliti pri tem. Tako si lahko tudi razlagaš, kar se je že marsikomu primerilo: zamenjali so staro stanovanje, pa jo iz šole udari naravnost staro pot — nič ni pomislil. To delovanje se je osamosvojilo — osvobodilo se je vodstva razuma. — Seveda je v tem slučaju neprijetno

hoditi od starega stanovanja v novo. In prav v tej samostojnosti delovanja tiči velika nevarnost navad, ki je še vse gorja kakor omenjena. Ta samostojnost v delovanju iz navade nam je k velikemu pridu, a se lahko izrodi v veliko škodo. Kajti kakor dobra, postanejo samostojna tudi nezdrava, slaba dejanja. V tem slučaju je ogrožena nadvlada duha. — Kajti, če so se nam v življenje neštetokrat ukradla taka slaba dejanja, ne da jih je zalotil strogi razum, so nadziralna pota malo zarastla ter je radi tega nadzorstvo dosti težje, dočim je pot od skušnjave pa do slabega dejanja tako uglajena, da zdrkneš po njej, preden si se prav zavedel. — Tako je, če se privadiš slabemu dejanju in ti duh popolnoma izgubi moč nad njo, ali jo vsaj zelo težko dobi nazaj. Ako hoče poslednje, mora napeti vse svoje sile in ga koj ob vstopu v možganski oddelek poklicati nepokorneža na odgovor v osrednjo pisarno, kjer mora stopiti pred sodni svet dobrih misli. Iz tega je jasno, da mora naš razum pač točno paziti na delovanje, preden mu dovoli samostojnost. Prav kakor se mora kapitan od časa do časa prepričati, mu je li moštvo dobro, da se mu ni morda prikral med nje kak ničvrednež, ki mu kvari moštvo, ali je zmožen sicer škodovati, tako mora tudi razum od časa do časa pregledati svoje osobje navad, da li so mu ostale zveste in mu hočejo koristiti, ali pa ga hočejo počasi spraviti v svojo oblast, da ga zaslužijo.

Ali ne mislite morda, da mora duh paziti celo na dobre lastnosti, da ne postanejo preveč neodvisne in se ne prevzamejo, kakor da jim nima nihče ničesar ukazovati? — Mar te dobre navade ne morejo zaslužiti? Mar ni ljudi, ki so vsi iz sebe, če morajo n. pr. kako knjigo vzeti iz urejene vrste, ali morajo malo prekiniti svoje delo? Mar ni iz navade varčen človek v veliki, veliki nevarnosti, da postane skopuh? Zato je potrebno, da nadziramo tudi dobre navade, da se brez ugovora včasih pokoré kakšni izjemi, če zahteva razum. Najboljša navada postane nevarna, ako se izneveri vrhovnemu gospodu razuma, kajti le ta ve, kaj je za celoto potrebno, in njih dolžnost je le ubogati, kakor se mora strojevodja pokoriti, če kapitan ukaže počasi voziti. (Dalje.)

Sancho Panza — sodnik. Don Miguel Cervantes de Saavedra, pisatelj slovečega romana »Don Quixote della Mancha« (izg. Servantes, Kihóte, Mánča!), riše v tem svojem duhovitem delu z veliko ljubeznijo in skrbnostjo značaj glavnega junaka, pa tudi značaj njegovega oprode, ki mu je ime Sancho Pansa (izgov. Sánčo!).

V 18. poglavju 10. knjige nam ga predstavlja kot modrega sodnika v težki zadevi. Tale slučaj so mu dali razsoditi:

»Milostni gospod! Po sredi nekega kraljevstva teče precejšen veletok. (Prosimo, pazite dobro! Stvar je namreč zelo važna, pa tudi precej težka!) Čezenj se boči most; na koncu mostu stoje vislice poleg nekake mestne hiše, kjer so navadno štirje strogi sodniki, da čuvajo nad postavo, ki jo je dal posestnik reke, mostu in vse pokrajine in ki se glasi takole: »Kdor gre čez ta most z ene strani na drugo, mora poprej priséči, kam gre in kaj je njegov namen. Če je njegova priséga resnična, naj gre mirno svojo pot naprej, če je pa s priségo potrdil neresnico, naj bo brez usmiljenja obešen na tam pripravljena vešala.«

Postavo in njeno strogo vsebino so razglasili. Mnogo ljudi je hodilo čez most. Kar so morali izjavljati pod priségo, je bilo resnično, in sodniki so jih puščali nemoteno naprej.

Zgodilo pa se je, da je bil poklican k priségi tudi mož, ki je priségel in izpovedal, da gre, pri ravnokar izpovedani priségi, čez most edino s tem namenom, da umrje na tamkajšnjih vešalih, in z nobenim drugim ne.

Sodniki so prišli v tem slučaju v prav hudo zadrego. Rekli so: Če pustimo moža naprej, je njegova priséga kriva; zato mora po postavi umreti. Če ga pa obesimo, je njegova priséga prava, zato ga moramo pustiti naprej.

Zdaj vas vprašamo, milostni gospod, kaj naj počno sodniki s tem možem? Zakaž še vedno so v dvomih in v veliki zadregi.«

Sancho se izgovarja in pravi: »Sodniki vas ne pošiljajo k pravemu možu. Vendar vas prosim, povejte mi ves slučaj še enkrat.«

Ko so mu možje še enkrat razložili vse na dolgo in široko, se je mož globoko zamislil, potem pa dejal: »Mož priséže, da gre čez most z namenom, umreti na vešalih; če umrje, je priségel po pravici; zato ga morajo po postavi izpustiti. Če ga pa izpustijo in ga ne obesijo, je priségel po krivici; zato zasluži, da ga obesijo po isti postavi.«

Moja sodba je tale: Tista polovica moža, ki je prav priséglá, naj bo prosta; ona pa, ki je lagala, naj bo obešena. Tako boste postavo dobesedno izpolnili.«

Odposlanci pa odgovore: »Če ga razplovimo, nam prav gotovo umrje. Zato ne moremo v ničemer zadostiti postavi. Saj ena polovica ne bo mogla iti naprej, druge pa ne bomo mogli obesiti, ker bosta obe mrtvi.«

Sancho pa je bil dobrohoten človek, zato je še enkrat globoko pomislil in dejal: »Ta mož ima prav toliko pravice umreti kakor živeti. Ker so torej vzroki za usmrtitev ravnotako

veliki kakor vzroki za pomilostitev, ga pomilostite! Zakaj vedno je bolje, delati dobro nego delati hudo.«

Tu imate, mladi filozofi, zgled takoimenovanega krokodilovega sklepa. »Krokodilov sklep« je logično nezadosten ali obratljiv dilema. — Dilema je pa silogizem, v katerem je gornji stavek disjunktiven. V spodnjem stavku so posamezni členi disjunkcije tako hipotetično stavljeni ali negirani, da sledi vselej isti sklep.

Odtod ime krokodilov sklep ali Omarjev sklep, veste filozofi zadnjih dveh gimnazijskih razredov sami; vi iz nižjih razredov jih pa povprašajte; boste videli, če se kaj pridno uče filozofije, plemenite vede, ali morda so se posvetili že vse preveč svojemu sportu. Vaja duha je višja od vaje telesa! J. S.

MISLL

(Slikar Jož. Führich.)

Znanost in umetnost morata priznavati dejstvo izvirnega greha. Znanost mora pomagati, da se popravi, kar se je tam pokvarilo, umetnost mora pa zopet iskati vzore, ki so se tam zgubili. Odrešenje, ki je nastopilo proti grehu, daje obema vzor, kaže obema pot.

Odkar stoji svet, ni še nikogar ljubezen do resnice odvrnila od Boga.

Umetnost je človek. Nevidni in neumrljivi njegov duh določa in vodi njegovo vidno delovanje, ki se zopet določa in se da določati po nadčutnem svetu izven njega. Celo to, kar ima na videz skupno z živaljo, je pri njem zvezano z onim nevidnim svetom; tako se kaže človek sam, tako ga kaže zgodovina, tako ga kaže velika zgodovinska umetnost v vseh svojih oblikah. Epika Tasso in Milton, dramatika Calderon in Shakespeare zahtevata nadčutni svet, da prav cenimo njihovega duha.

Ono silno domotožje duhov, ono hrepenenje po spopolnitvi, ki je po bistvu gonilna moč vsega idealizma, se je dotaknilo tudi nevere, ki ga imenuje svetožalje. Če se skriva pod to besedo neko višje nagnjenje, potem je to samo hrepenenje po veri, ki obsega ves idejni svet in veže vso urejeno različnost. Vera je, ki ima kljub vsemu veselju v sebi nekaj žalostnega, kar zaznamuje tako krasno sv. Pavel v pismu do Rimljanov kot hrepenenje in zdihovanje stvarstva po prostosti in sinovstvu božjem, kar se bo nekoč izpolnilo z oprostivjo našega telesa, ki je krona vse vidne narave.

Dokler ohrani umetnost, v svesti si svoje prvotne naloge, bogoslužen značaj, daje svetu

večne ideale, je za vse v svetem času in svetem prostoru. V kolikor se poniža v manjših oblikah v navadno življenje, da ga olepša, so to veje onega častitljivega debla, ki ima korenine v svetišču človeštva, žarki, ki prihajajo od oltarja v preprosto življenje in razsvetljujejo hišo in družino. Kjer pozabi umetnost svoj prvotni značaj, preneha biti za vse, zapade modi, postane razkošje. Veje, odtrgane od debla, se posuše in ovenejo; nastani se pri bogastvu, izobilju, strasti. Prej je čutno, človeško predstavljala božanstvo, zdaj pa proslavlja ničev, če ne slabo.

Znanost se bavi s tem, da preiskuje, odkriva in kaže stvari. Umetnost prišteva zastor, ki obdaja stvari, svojemu bistvu, ker ta zastor in stvari same so Stvarnikovo delo. Umetnost, ki torej na videz manj vidi kot znanost, vidi hkratu več. Prav zaradi tega je večja, ker je manjša. Najvišje resnice se nam ne zde nikdar resnične; kdor se torej zgublja v svojem stremljenju v resničnost življenja, zgubi vedno resnico, kot zgublja v moderni umetniški zmedi pojmov realizem umetnost.

Najvišja lepota je Bog in vsa harmonija in poezija, ki jo slutimo, odmev, odsev njegove slave. Nič ne iznajdemo, samo najdemo, kar je že. Če ustvari umetnost kaj lepega, se ne pomnoži s tem vsota lepega, ampak lepo se samo uporabi. Uporaba tega, kar je samo na sebi lepo in dobro, pa zavisi od zakonov etike. Kdor uporablja lepo, da krasi in proslavlja preprosto ali celo slabo, se pregreši nad božjim odlokom in resnico lepote, ki je lastnost božja.

Naš čas je poln »napredka«; toda povelje »naprej« je slabo, če ne pomenja več »kvišku«.

Ves liričen zanos, poezija, navdušenje, ljubezen: vse to je, če je res to, kar je, po ljubezni. Vsa romantična lirika tava v zmoti, če ni v zvezi z nebeško Ljubeznijo, ki je stopila z večnih višav, da poišče na zemlji svojo nevesto, človeško dušo, in jo popelje domov. Ta ljubezen je zlasti, ki je močnejša kot smrt. Od nje se razliva čez upadli obraz minljivosti oni skrivnostni žar večne lepote, v katerem gledamo v slutnji kot skozi zaveso prihodnje izpopolnjenje vseh stvari. F. O.

Papeži po narodnosti. Apostol Peter je bil do smrti poglavar sv. cerkve in je umrl kot rimski škof, zato je naravno, da je vsak njegov pravni naslednik na rimski škofijski stolici hkrati tudi poglavar sv. cerkve. Torej more biti papež le rimski škof. Zato je tudi navadno doma iz Rima, ali vsaj iz Italije. Iz

Rima jih je bilo okrog 90. Papežev drugih narodnosti ni bilo veliko v primeri z italijanskimi. V prvih stoletjih je bilo nekaj Grkov, nekaj jih je bilo iz Sirije, Afrike in Dalmacije. Prvi francoski papež je bil Silvester II. (999—1003). Za njim je bilo še 16 Francozov, med njimi tudi vseh sedem papežev, ki so prebivali v Avignonu (1309—1376) in so bili zadnji francoski papeži. Prvi nemški papež je bil Gregorij V. (996—999), sin koroškega vojvoda in nečak cesarja Otona III. Pri izvolitvi je bil star šele 24 let, a je bil plemenitega mišljenja in vnet za cerkev. Šesti in zadnji nemški papež je bil Hadrijan VI. (1522—1523), vzgojitelj cesarja Karla V., a je vladal le 20 mesecev. To je tudi zadnji papež neitalijanske narodnosti. Edini angleški papež je bil Hadrijan V. (1154 do 1159). Bil je iz revne družine in je prišel na Francosko, kjer je vstopil za služabnika v samostanu St. Rufus pri Avignonu. Nato je postal redovnik in celo opat tega samostana. A redovnikom se je zdel prestrog, zato so ga zatožili pri papežu, ta ga je pa pozval v Rim in ga kmalu imenoval za kardinala. Španci so bili papeži Damar I. (366—384), Kalikst III. (1455—1458) in njegov nečak Aleksander VI. (1492—1503). Portugalec je bil Janez XXI. (1276—1277).

Brata papeža. Sem in tja dobimo v cerkveni zgodovini, da je bil papež nečak kakega prejšnjega papeža ali pa z njim v daljnem sorodstvu. Le en primer pa imamo, da sta bila papeža brata. To sta bila Štefan III. (752 do 757) in Pavel I. (757—767). Štefan III. je znan posebno po tem, ker je šel prosit frankovskega kralja Pipina Malega pomoči proti langobardskemu kralju Ajstulfu, ki je oblegal Rim.

J. P.

TOLAŽBA V NESREČI.

Ljudje govore slabo o tebi. Toda le hudobni. Vznemirjalo bi me, če bi tako govoril o meni Markus Kato ali Lelius Modri ali drugi Kato ali oba Scipiona. Zdaj je zame hvala, da ne ugajam hudobnežem. Nobene veljave nima sodni izrek, če obsoja človek, ki se mora obsoditi. Ljudje govore slabo o tebi. — To bi me ganilo, če bi to delali z razsodnostjo, zdaj pa delajo z nespametjo. Ne govorijo o meni, ampak o sebi. Slabo govore o tebi. — Ne znajo dobro govoriti. Delajo, ne kakor zaslužim, ampak kakor je njihova navada. Nekaterim psom je prirojeno, da ne lajajo iz divjosti, ampak iz navade.

Ta ima mnogo denarja. — Ali misliš, da je to človek? Blagajna je. Kdo bo zavidal blagajni, kdo polnim predalom? In ta, ki misliš, da je

gospod denarja, je predal. Mnogo ima. — Ali je skopuh ali zapravljivec? Če je skopuh, nima nič; če je zapravljivec, ne bo imel nič. Misliš, da je srečen, pa je večkrat žalosten, večkrat zdihuje. Mnogo ljudi ga spremlja. — Muhe grado za medom, volkovi za mrhovino, mravlje za žitom. Ta tolpa hodi za plenom, ne za človekom.

Bolečina je nekaj hudega. — Ne, ti si mehkužnež.

Denar sem zgubil. — Mogoče bi bil sicer denar tebe pogubil. Denar sem zgubil. — Potem si ga imel. Denar sem zgubil. — Zato boš imel sedaj manj nevarnosti. Denar sem zgubil. — Blagor ti, če si zgubil z njim vred tudi skopost! Če pa je še ostala pri tebi, si vendar na vsak način srečnejši, ker se je odvzelo tolikemu zlu nekaj snovi. Denar sem zgubil. — Koliko jih je pa že pogubil denar? Boš vsaj v prihodnje lažji na poti, doma varnejši. Ne boš imel, pa tudi bal se ne boš dediča. Razbremenila te je sreča, če znaš to ceniti, in te postavila na varnejše mesto. Smatraš ti to za škodo? Zdravilo je. Jokaš, zdihuješ, vpiješ, da si nesrečen, ker si se rešil bogastva. Ti si kriv, da si tako žalosten zaradi te izgube. Ne bi ti bilo tako hudo, če bi imel denar, kot da ga lahko zgubiš. Zgubil sem denar. — Seveda denar, ki ga je prej nekdo drug zgubil, da bi ga ti imel.

Zgubil sem oči. — Koliko je poželenja, ki se mu je s tem zaprla pot?

Sovražnike imam. — Slabše je to, da nimaš prijateljev. Prijatelja sem zgubil. — Ali je gotovo, da si ga imel? Prijatelja sem zgubil. — Ne zgubi poguma, če samo enega; sramuj se, če edinega! Zakaj si se zanašal pri tolikem viharju na eno samo sidro,

F. O.

(Seneka, 4 pr. Kr. — 65 po Kr.)

KOSCI RAZBITIH KRISTALOV. I. OKORN.

1. Ustvarjajoč umetnik ustvari šele polovico umetnine. Drugo polovico mora ustvariti oni, ki umetnino motri.

2. Nove umetnosti ne bo ustvarila ena generacija.

3. Človek preiskuje zunanji svet često zato, da bi zakril, kako malo pozna svojo notranjost.

4. Če bi bila vera le produkt razmišljanja, čemu se je potem skoraj na vseh velikih duhovih grozovito uresničevala Lessingova molitev?

5. Marsikaka pametna misel nas odbija samo zato, ker je izražena v nespametnem superlativu.

6. Vzvišena misel je zrno, tvoja duša je njiva, in od tebe je odvisno, če bo zrno kdaj pognalo klas.

7. Nihče ni tako lepo orisal poezije morja kot Dickens v romanu »Mala Dorrit«.

8. Ob Bourgetu si morda doumel zmisel smrti (»Zmisel smrti« l. 1915.). Pojdi sedaj k evangeliem in doumel bo zmisel življenja!

9. Kaj vse bi vendar lahko vsebovala knjiga, ki bi nosila preprosti naslov »Kruh«!

10. Ne verjemi besedam! Celó koran se začenja »V imenu Boga čez vse usmiljenega«.

11. Debele knjige so često debele zato, da bi avtor zakril, kako malo misli je v njih.

12. Ošaben učenjak reče: »Ni Boga!« Človek, ki hlepi po užitku, reče logično nato: »Ni morale!« Pridružijo se proletarci: »Mi hočemo nebesa na zemlji!« Ubijalec reče: »Ni zakona!« In družba? Prvemu stavi spomenik, drugega zaničuje, tretjim grozi s strojnimi puškami, četrtega obsoja na smrt. A vsi so koncem koncev zagrešili isto.

Gospodarska geografija. Sestavil dr. Vinko Šarabon. Ljubljana 1922. — V »zgodovinski razvoj trgovine in prometa« nas uvaja Šarabon s Platonovimi besedami; Kakor žabe okoli mlakuže sedimo mi okoli Sredozemskega morja. To velja še dandanes takoj za Italijani in Grki tudi nam Jugoslovanom; saj smo poklicani, da prevzamemo vso trgovino in promet na morju zase in za svoje zaledje. Naj bi kmalu napočil čas, ko bi vse potrebne in brezhibne izdelke lahko kupovali ceneje doma nego v tujini! — Šarabonovo lično delo obravnava temeljito, toda kratko in zelo pregledno: produkcijo, trgovino, promet in njegova sredstva. Zanimala bode knjiga pač vsakega izobraženca; potrebo sličnega priročnega dela je živo občutil narodni gospodar, trgovec, pa tudi napredni zemljedelec. V jedrnatem slogu piše Šarabon tako poljudno, da mu nehoté slediš in knjige ne odložiš, dokler je nisi prebral do konca. Polagajoč temelj prvi slovenski gospodarski geografiji, je g. pisatelj proučil mnogoštevilne odlične nemške, angleške, francoske in italijanske spise; izluščil je jedro, ki nam je nudi v kratki domači besedi. *Renovabis faciem terrae.* Zemeljske površine sicer ne moremo izpremeniti; zatreti pa nam je mogoče raznovrstne plevele in nasaditi plemenite rastline, ki nas hranijo, odevajo, lečijo in naslajajo. Dvignimo neštete zaklade, ki jih skriva Jugoslavija v svojih tleh. Obrnimo pogled na sinje morje in osvobodimo se ozkih teritorialnih vezi. Tako in podobno nas bodri »Gospodarska geografija«, ki jo vsakomu toplo priporočamo. — Knjiga je izšla

kot 3. in 4. zvezek »Znanstvene knjižnice« v zalogi Jugoslovanske knjižarne v Ljubljani in velja vezana 45 Din. Dr. Fr. Tr.

Čehoslovaška republika. Sestavil dr. Vinko Šarabon. Ljubljana 1922. Knjižica, obsegajoča 96 strani, je bila spisana o priliki velikega orlovskega slavlja v Brnu; zato je tudi bila namenjena v prvi vrsti tistim, ki so pohiteli med naše severne brate, da z njimi vred manifestirajo za večnoveljavna katoliška načela. Vsled svoje zanimive vsebine bo pa dobro došla vsakemu izobražencu, posebej še učeči se mladini. — Nove, po vojni nastale države poznamo izvečine skoro samo po imenu, ker so se posamezni drobci njih zgodovinske preteklosti takorekoč porazgubili v žaru opisov vladajočih narodov. Ustvariti iz drobnih, neštevilnih kamenčkov lep mozaik, zahteva mnogo vztrajnosti in truda. En tak poskušen mozaik je pričujoča knjižica. Gosp. pisatelj je razdelil tvarino po običajni metodi v dva glavna dela: v prvem obravnava geološko-geografski, v drugem zgodovinski razvoj novo nastale države. Ker je tvarina razumljivo in poljudno pisana, se mnogi suhoparni statistični podatki skoro ne opazijo. Tuji izrazi, kot plato in podobni, ki so sicer tudi v učenih knjigah v navadi, ne bodo morebiti všeč kakemu posebno gorečemu čistilcu slovenskega jezika, ker ima za to tudi primerne slovenske nazive. Sicer se pa lepo vrsti slika za sliko. Zanimiva so poglavja, ki govore o kmetijstvu in rudarstvu, o industriji ter trgovini in prometu, ker se g. pisatelj vedno ozira tudi na zgodovinske in krajevne vplive, ki so stopnjema ustvarili sedanje stanje. — Zgodovinski pregled obsega pet dob, v katerih navaja g. pisatelj razen političnih dogodkov tudi najbolj značilne kulturno-gospodarske momente. Premyslidi (od 9. stoletja do 1306) so teritorialno zaokrožili Češko in položili temelj njeni še danes svetovno znani suknarski obrti, posebno odkar je Otokar II. poklical flandrijske suknarje in jih naselil v čeških mestih. Luksemburžani in Jagelonci (1310—1526) so osnovali šolstvo, dvignili prosveto in proizvedli cerkveno osamosvojitvev. Kako so bili Čehi že takrat dovetni za nove ideje, priča tiskarna v Plznu, ki so jo otvorili že dve leti po smrti Gutenbergga († 1468). Čas od 1526 do 1740 je pravi križev pot za Češko. Posledice bitke na Beli gori so bile tako dalekosežne, da so ogrožale češki narod v socialnem, gospodarskem in narodnostnem oziru. Vplivi prosvitljene književnosti in francoske revolucije (1740—1848) postavijo češko narodno gospodarstvo na nove noge. Vsled Napoleonovega celinskega zaprtja so Čehi in Moravci začeli

bolj intenzivno saditi peso in tako doma proizvajati sladkor. Prva izdelovalnica sladkorja je nastala na Moravskem v Dečicah l. 1829., na Češkem pa leto pozneje v Dobrovicah. Tudi narodnostni boji so priborili Čehom lepe uspehe: Češčina, ki je bila doslej zaničevana in izključena iz uradov, šol in javnega življenja, je jela zadobivati staro veljavo in ugled. Znanstveniki kot Dobrovsky, Pelzel, Jungmann, Šafařík, Palacky, so poživili narodno samozavest in opozorili zunanji svet na češko preteklost. Zadnjemu poglavju (1848—1918) sta posvečeni samo dve strani, dasi bi bila ravno ta doba najbolj zanimiva. — Zgodovinskemu opisu je pridejan tudi kratek pregled nove ustave in karta, predstavljajoča »Republiko Čehoslovensko«. O njej se strinjam z g. pisateljem, ki v opombi k priloženi karti sam priznava, da je precej pomanjkljiva. — Manjše statistične nedostatke, kot vlada Sama (623 do 662?) i. dr. bo izobraženejši čitatelj tudi sam popravil. — dan.

Almanah kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, zv. I. Izdal štamparski zavod d. d. v Zagrebu, naroča se Zagreb, Marovska ulica 30, cena 160 Din. — Po dveh letih zbiranja potrebnega gradiva smo dobili prvo večjo zbirko vsega našega državnega, kulturnega, političnega in socialnega življenja v suhih podatkih in številkah z ogromnim reklamnim in inseratnim aparatom. Rodili so ga predvsem trgovinski in državni interesi: na eni strani se nudi inozemstvu direktno občevanje z našimi tvrdkami in obrtniki — pisan je v ekscerptih tudi v francoskem, angleškem in nemškem jeziku — na drugi strani je prezentativni dokument jugoslovanske države. I. zvezek obsega tri dele na 1360 straneh. V prvem obravnava državno ustrojstvo, ki pa mnogo izgubi na aktualnosti, ker zavzemajo različna službena mesta vse druge ličnosti, kakor tudi drugi del, a ne v toliki meri. V tretjem delu so ekonomsko-finančni podatki in najrazličnejše statistike bank, denarnih zavodov, manjka zadružništvo, ki ni zastopano. — Ogromno delo zasluži priznanje in pohvalo. Vendar kakor je za informativne svrhe, zlasti za inozemstvo, morebiti dobro sestavljena knjiga, tako je za nas netočna in nepopolna. Vsekakor se je pritegnilo premalo strokovnjakov v gotovih panogah, kakor tudi zastopnikov posameznih narodnih enot v Jugoslaviji. V pregledu o jugoslovanski književnosti pogrešamo obširnejših podatkov o hrvaški in slovenski

književnosti. Kakor pozdravljamo, da smo dobili prvokrat seznam naših pesnikov in pisateljev, tako ne smemo iti preko tega, da se ne omenja naš najboljši živeči romanopisec dr. Iv. Pregelj i. dr. Enako pogrešamo v umetnostnih panogah: kiparstvo in slikarstvo. Almanah prinaša tudi seznam naše beletristične in znanstvene literature, a je žal premalo poraben, dasiravno je prvi poizkus ustvariti knjigo te vrste. Orientacija o jugoslovanskih institucijah je vsestranska, žal, da manjkajo sumarični pregledi hkrati s številkami. — V oddelku štampa sem našel 721 časopisov, ki izhajajo v Jugoslaviji. Zelo pregleden in točen je razdelek o šolstvu v Jugoslaviji in v marsičem poučen za naše razmere. — Almanah je pisan v cirilici, manj v latinici, največ v srbskem, manj v hrvaškem jeziku, slovenske stvari so povečini prevedene v srbsčino in preštampane v cirilici. Ante Kordin.

Zgodovinske anekdote. Zbral dr. Vinko Šarabon, Založila Jugoslovanska knjigarna. Natisnil J. Krajec nasl. v Novem mestu. Zbirka bo mnogo koristila dijakom, da se uče duhovitosti; prav pa bo prišla tudi govornikom in predavateljem, ki bodo našli v njej polno primernih duhovitih zgledov za pojasnenje in poživljenje svojih izvajanj. Prav vsem, ki bodo to knjižico čitali, bo v prijetno zabavo. J. K.

Nove šolske knjige. Začetkom tekočega šolskega leta, najpozneje do konca meseca oktobra, izidejo sledeče učne knjige v zalogi Jugoslovanske knjigarne: Pajk-Kržišnik, **Zemljepis za srednje šole**, I. del; Sturm, **Francoska vladnica**, II. letnik; Bajuk, **Pevska šola**; Brinar, **Zgodovina za meščanske šole**, I. del; **Stari in srednji vek**; Brinar, **Zgodovina za meščanske šole**, II. del; **Novi vek**. — Med šolskim letom pa izideta še nadaljnji dve učni knjigi: Anton Melik, **Domovinoznanstvo** za IV. razred srednjih šol; Pajk-Prijatelj, **Zemljepis za srednje šole**, II. del.

FRANCOSKI KOTIČEK. (Priobčuje P. V. B.)

Volubilité de la langue.

Si six scies scient sax cyprès, six cent six scies scient six cent six cyprès.

Solution de l'énigme du numéro précédent:

ange — rage — orge — orage — Oran — or — orange.

I. Industrija usnja.

INDUS' d. d. preje C. POLLAK

tovarne usnja in usnjatih izdelkov

Kranj, Orhnika, Ljubljana. Centralna pisarna:
Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 68. Telefon 528.

II. Industrija usnjatih
izdelkov.

Vozne karte za vse vlake Južne
železnice kakor tudi za vse pro-
ge v Avstriji i. dr. **Vozne karte**
za spanje v vagonih. Cie. int.-le
des Wagons-lits et des grands
express Européens.

Prodaja nekaj dni vnaprej.
Predprodaja voznih kart Ljubljana, Dunajska c. 31.

Brzjavke: Wagalits, Ljubljana. Telefon inter-
urban 106. Vsa pojasnila, ki se tičejo poto-
vanja in odhoda vlakov, brezplačno.

Papirna industrija in
knjigoveznica

A. Janežič

Ljubljana

Florijanska ulica 14

Izdelovanje šolskih zvezkov
in poslovnih knjig.

Manufakturna
trgovina

El. Peterka
pri Ažmanu

Ljubljana

priporoča

svojo veliko zalogo razno-
vrstnega češkega blaga
za gospode in dame
po najnižjih cenah.

Papirna industrija in
knjigoveznica

A. Janežič

Ljubljana

Florijanska ulica 14

Izdelovanje šolskih zvezkov
in poslovnih knjig.

Tovarna oljnatih barv,
lakov in firneža

Orient družba
z o. z.

Ljubljana, Miklošičeva c. 4

(nasproti Uniona) se priporoča v vsa-
kem oziru kot priznana solidna trrdka

*Najcenejši in
najboljši kvas*

dobite pri

**Prvi jugoslovanski
tvornici drož**

*Marija Volk-Košmerl
Ljubljana.*

„STORA“

d. z o. z.

Št. Vid nad Ljubljano

Jugoslavija

Tvornica za vezene zastore, bonfams
in pregrinjala - od preproste do naj-
finejše vrste v vseh slogih. - Zavese
za kavarne, gledališke portijere,
zastori za hotele. - Poseben oddelek
za fine ročne čipke.

V novi tovarni je otvorjen
tudi oddelek za vezene
čipke za cerkve ročn. in strojn. dela. etamine in tulje.

Knjigoveznica

Kat. tisk. društva

:: v Ljubljani ::

se priporoča v izvršitev vsakovrstnih

knjigoveških del.

Solidno delo. — Zmerne cene.

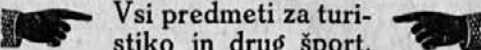
Knjižnicam znaten popust.

I. KETTE

LJUBLJANA

ALEKSANDROVA CESTA 3

Klobuki, perilo, kravate, palice, dežniki, galoše, toaletne potrebščine itd.

 Vsi predmeti za turistično in drug šport.

Prodajalna Katoliškega tiskovnega društva

(H. Ničman v Ljubljani)

priporoča svojo bogato zalogo

šolskih in pisarniških potrebščin

in sicer raznovrsten papir, zvezke, noteze, razne zapiski, kopirne knjige, šolske in pisarniške mape, radirke, pisalci, črnilo, gumi, tintnike, ravnila, trikotje, šestila, barve, čopiče, raznovrstne razglednice in devocijonalijske.

Fr. P. Zajec, izprašani optik

Ljubljana, Stari trg 9

priporoča svoj dobro urejeni optični zavod kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipalcev, toplomerov, daljnogledov itd. Popravlja očal, ščipalcev itd. izvršuje dobro in cenol